גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

נִפְלָאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

תכלית כל לימוד פנימיות התורה היא ההכרה בהשגחה הפרטית — העולמות העליונים ושאר המושגים העמוקים בחסידות יכולים להשאר רחוק־רחוק, והדבר היחיד בו מרגישים שה' קרוב אלי הוא ההשגחה הפרטית. כשהאדם רואה וחי את ההשגחה הפרטית בכל רגע, בזכות לימוד פנימיות התורה, הוא אף פעם לא עזוב.

[מתוך השיעור 'מודעות להשגחה פרטית']

פקודי־החדש תשפ"ה

פקודי־החודש ה'תשפ"ה

04 **התחדשות מתוך שמחה**
שיעור משבת החודש תשפ"ד
המבנה הפנימי של סדר ארבע פרשיות

06 **מודעות להשגחה פרטית**
השגחה פרטית בתורת הבעל שם טוב
'פרצוף' התבוננות בהשגחה פרטית בכש"ט

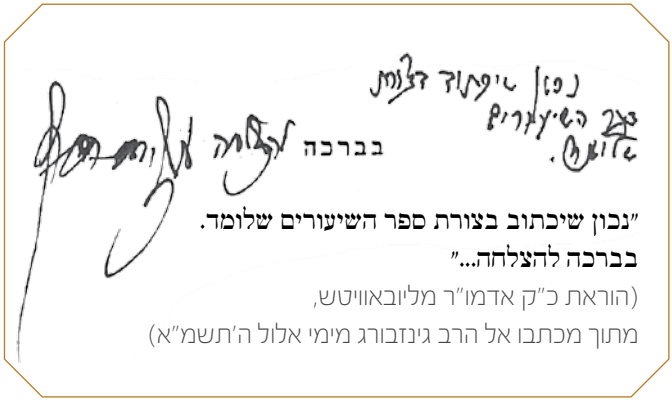
26 **הסיפור החסידי**
ישראל הוא
ה'אוהב ישראל מאפטא'

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
אהבת החברים, אני צריך או בא לי
והסברה יהודית בחו"ל

29 כַּאֲשֶׁר עֹלָלַיִךְ
"כָּזֶה רְאֵה וְקַדֵּשׁ"
רָזִי יְלַמֵּד אוֹתָנוּ לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לִלְבָנָה וּמָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַיָּרֵחַ לַיָּם

העלון מופק ע"י עמותת **אוהבים להיות יהודים**.
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה בת אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד. בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובכללם לקוראי עלון **נפלאות** הי"ו. שבת פרשת **פקודי־החֹדש** בפתח ועֲמה גליון נוסף **מלא בכל טוב** כתמיד.

השבוע בגליון:

שני שיעורים בחלקו הפותח של הגליון – **שיעור קצר משבת החֹדש אשתקד** ושיעור מופלא מתוך תשורה לחתונה נכד הרב (מזל טוב מזל טוב!) על **השגחה פרטית בתורת מורנו הבעל־שם־טוב**.

בשיעור הראשון – **התחדשות מתוך שמחה** – שיעור לתלמידי **ישיבת חומש** משבת החֹדש תשפ"ד, הסביר הרב את **המבנה הפנימי של ארבע הפרשיות** ואת **עבודת ההתחדשות מתוך טהרה ושמחה**.

השיעור השני – **מודעות להשגחה פרטית** – הוא המשך הנושא ש**מלווה אותנו מתחלת השנה, ת**הא **ש**נת **ה**שגחה **פ**רטית. השגחה פרטית היא **יסוד־היסודות של תורת הבעל שם טוב**, והשיעור הוא התבוננות בכל האזכורים המרכזיים של מושג ההשגחה בספר **כתר שם טוב**. יש כאן **'ים' של 'עבודה'** – וכמובן, גם לא־מעט 'השכלה' – כשהכל מתנקז ל'פרצוף' שעושה הרבה **סדר במושג השגחה פרטית**. שיעור־חובה, ארוך ויסודי, ש**כדאי ללמוד בנחת – תורה אחרי תורה**.

השיעור עצמו הופיע (במהדורה מוקדמת יותר, בלי הפרק האחרון) ב**תשורה שיצאה לחתונה של נכד**, כנ"ל, והיא מצטרפת לעוד **שתי תשורות לחתונות נכדים השבוע**. את כל התשורות (יחד עם 'גלריות' משמחת הנישואין...) ניתן למצוא **באתר החדשות הקהילתי שלנו –** derechaim.info

שבת שלום ומבורך,
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת ויקרא הבעל"ט:
נ"ך יומי – יהושע פרקים כ־כד, **שפטים** פרקים א־ב; **משנה – בבא בתרא** פרק ט.

שיעור

ישיבת חומש

התחדשות מתוך שמחה

קיצור מהלך השיעור

שיעור קצר – שנמסר לבחורי ישיבת חומש בשבת החדש אשתקד – מלמד על ה**התחדשות** **מתוך שמחה** ומעיין במבנה הפנימי של **סדר ארבע הפרשיות**. ממתק לכבוד שבת החדש ור"ח ניסן.

טהרה־שמחה מביאה להתחדשות

אנחנו נמצאים בשבת "החדש". היסוד של כל עבודת ה' של יהודי הוא התחדשות – "החדש הזה לכם"[א]. כל המצוות שלנו הן "זכר ליציאת מצרים", ההתחדשות של עם ישראל[ב], והלכות פסח מתחילות בפרשת "החדש". גם המצוה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו"[ג], לידה של נשמה חדשה. יהודי צריך להתחדש תמיד, ובמיוחד בפרשת החדש – צריך להתחיל מחדש, צריך חומש חדשה. לא צריך להפסיק את מה שעושים, להמשיך לעלות לחומש, אבל שיהיו רעיונות חדשים שמהם יצאו מעשים חדשים.

לפני פרשת החדש קוראים את פרשת פרה – בשביל התחדשות צריך טהרה. מהי טהרה בחסידות? שמחה. לב טהור הוא לב שמח[ד]. אי אפשר להתחדש אם עצובים – אסור לשבת בחומש ולהיות עצובים, גם אם קורים דברים שנראים לנו לא טובים. אפילו על העבירות שלנו אסור להיות עצובים. יהודי צריך להקדיש זמן מסוים לחשבון נפש, להתחרט על העבירות ולהרגיש מרירות – שיש בה הרבה חיות[ה], כמו שמוסבר בתניא[ו] – אבל לא להיות בעצבות. כך כתוב ש"הרחיקו במאד מדת העצבות חכמי האמת"[ז], והאריז"ל אף אמר שזכה לכל מה שזכה

נרשם (מהזכרון) ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. ליל שבת שמיני תשפ"ד – כפ"ח.

א שמות יב, ב.

ב נתבאר עוד בארוכה בשיעור יום השבת באהבת שלום תזריע ד"ה "אשה כי תזריע" הב'.

ג בראשית א, כח. ורמז: "**פרו ורבו**" "**החדש הזה לכם**" עולים 924, 22 פעמים 42, "**זה השער להוי' צדיקים יבאו בו**" (תהלים קיח, כ).

ד תניא פכ"ו.

ה "**החדש הזה לכם**" בגימטריא **חיות** (וכן עולות רק שתי האותיות הראשונות במילוי, **הא חית**)!

ו שם פל"א.

ז שם אגה"ק יא.

בזכות שמחה של מצוה[ח].

בפשט, פרה אדומה מטהרת מטומאת מת. טומאת מת היא הטומאה של העצבות, הטומאה הכי חמורה. כמובן, יש לעצבות גם קשר לגאוה — כשמשהו לא מצליח לי, לא הולך לפי התכניות שלי, לפי הרצונות שלי — אפילו רצונות בקדושה, לשם שמים, כך נדמה לי... — אני עצוב בגלל הגאוה שלי. בפרק א בתניא כתוב שעצבות שייכת ליסוד העפר, היסוד הכי נמוך, וגאוה ליסוד האש, היסוד הכי גבוה — אבל יש ביניהם קשר, "נעוץ סופן בתחלתן"[ט]. עצבים, חוץ מהשימוש שלהם היום, אדם עצבני, הם עבודה זרה בלשון הנביא[י] — כאשר מישהו עצוב הוא עושה מעצמו עבודה זרה.

סדר ארבע הפרשיות

לפי פשט, סדר הפרשיות הוא כנגד י־ה־ו־ה מלמטה למעלה[יא]: פרשת שקלים במלכות, **ה** תתאה; פרשת זכור במדות, **ו** — מחית עמלק היא תיקון הלב; פרשת פרה כנגד הבינה, **ה** עילאה, אמא — "תבוא האם ותקנח את צואת בנה"[יב]. "צואת בנה" היא העצבות על חטא העגל, חטא עבודה זרה — אפילו אחרי החטא הכי חמור אסור להיות עצובים!; פרשת החדש, ההתחדשות, שייכת לספירת החכמה, **י**. בסדר הפרשיות תתכן הפסקה בין פרשת שקלים לפרשת זכור ובין פרשת זכור לפרשת פרה, אבל פרה והחדש הן תמיד צמודות, בסוד "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"[יג]. שוב, בשביל ההתחדשות צריך נקיות — כמו בברייתא של רבי פינחס בן יאיר, נקיות מביאה לידי פרישות וטהרה וכו'[יד].

אם אתה מלוכלך אי אפשר להתחדש, והלכלוך הוא העצבות. נקיות היא בסוד מדת "ונקה"[טו], המזל התחתון בתיקוני הדיקנא, שהוא השרש של אמא[טז].

אבל יש סדר נוסף של ארבע הפרשיות, בו שתי הפרשיות התחתונות מתהפכות[יז]: פרשת שקלים היא צדקה, סתם "מצוה" בתלמוד ירושלמי, ובכלל. שקלים היא בכללות מצות עשה והמניע של כל מצוות עשה הוא אהבה, השייכת ל־**ו** שבשם, למדות הלב (כאשר על האהבה־החסד נאמר "יומם יצוה הוי' חסדו"[יח], "יומא דאזיל עם כולהו יומין"[יט]). לעומת זאת, מחית עמלק היא "סור מרע"[כ], כמו מצוות לא־תעשה, שהמניע שלהן הוא יראה, החל מיראה־תתאה, יראת המלכות, **ה** תתאה שבשם.

לפי ההסבר הראשון הצירוף, מלמעלה למטה, הוא **י־ה־ו־ה**, ואילו לפי ההסבר הזה הצירוף של סדר ארבע הפרשיות, מלמעלה למטה, הוא **י־ה־ה־ו**. שני הסדרים האלה הם סדרי הפרשיות בתפילין של רש"י (**י־ה־ו־ה**) ובתפילין של רבינו תם (**י־ה־ה־ו**). תפילין של רש"י הן בסוד מוחין דאמא ותפילין של רבינו תם הן בסוד מוחין דאבא. במוחין דאמא יש עבודת ה', התבוננות ותפלה וכו', אבל העובד הוא עדיין 'יש' — אני קיים ועובד את ה' וכו' ("יש מי שאוהב"[כא]). לעומת זאת, מוחין דאבא הם בטול גמור לה'. פרשת החדש, ההתחדשות הגמורה, היא מוחין דאבא — לכן דווקא מנקודת המבט של שבת החדש מתאים לסדר את הפרשיות בסדר השני שהוסבר.

עד כאן הקדמה לענין פרשת החדש. העיקר הוא שצריך להתחדש מתוך שמחה!

ח הקדמת ספר חרדים. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ד"ה "ויספו ענוים", וש"נ.
ט ספר יצירה פ"א מ"ז.
י ראה לדוג' הושע ד, יז (ובמפרשים); זכריה יג, ב. ובכ"מ.
יא קדושת לוי כי תשא ד"ה "או יבואר" (הראשון). ראה סוד ה' ליראיו ש"נ (שמחת פורים) הערה א.
יב ע"פ תנחומא חקת ח.
יג ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.
יד ע"ז כ, ב.
טו שמות לד, ז.
טז שער הכללים פ"ה. ובכ"מ.
יז עטרת ישועה מועדים פרשת פרה.
יח תהלים מב, ט.
יט ראה זהר ח"ג קג, א־ב; קצא, ב; ע"ח שכ"ה דרוש ב; פע"ח שער חה"ס פ"א.
כ תהלים לד, טו.
כא ע"פ תניא פל"ה.

השיעור מוקדש לזכות החי"ל בצבאות ה'
מנחם מענדל יהושע שי' **מויאל** לרגל האפשערניש - **א' ניסן**.
שיגדל להיות **ח**סיד יר"ש **ול**מדן

שיעור

השגחה פרטית בתורת הבעל שם טוב

מודעות להשגחה פרטית

קיצור מהלך השיעור

השגחה פרטית היא מיסודי־היסודות של **תורת הבעל שם טוב**, ובעמדנו בשנת תשפ"ה – **ת**הא **ש**נת **ה**שגחה **פ**רטית – ראוי להתבונן בהתייחסויות שונות של הבעל שם טוב להשגחה הפרטית. **פרק א** עוסק בתורה יסודית בכתר שם טוב, המזהה את **האמונה בה' ובמלכות דוד** וכוללת אותם באמונה בהשגחה פרטית ובמודעות אליה. **פרק ב** מדבר על העבודות הנובעות מהמודעות להשגחה פרטית – **השתוות ו"בכל דרכיך דעהו"**. **פרק ג** מדבר על **ההשגחה הפרטית** המיוחדת בהליכת האדם, כ**שליח ה'** לפרסם אלקות, וגם על **ההשגחה בחסרונות** הדורשים מהאדם למלא אותם. **פרק ד** בונה **ארבע דרגות** של התבוננות בהשגחה ומדגיש את החשיבות ש**ההשגחה תהיה מוחשית לאדם**. **פרק ה** מלמד על **עילוי הנפש** שחיה עם ההשגחה הפרטית, **הוצאת כחותיה אל הפועל** והרגשת **נוכחות ה'** בלימוד התורה. ב**פרק ו** כל גווני ההשגחה שנתבארו כאן מתמזגים ל**פרצוף אחד** שלם של השגחה פרטית.

מתחלת השנה מדברים על הסימן **ת**הא **ש**נת **ה**שגחה **פ**רטית[א]. השגחה פרטית היא יסוד תורת הבעל שם טוב, לכן מתאים להתבונן בתורות על השגחה פרטית בכתר שם טוב. נעבור על התורות לפי המפתח – יש כמובן יסודות שחוזרים כמה פעמים, וננסה להדגיש את החידוש בכל תורה שנלמד.

א. אמונה מוחשית

כפרת עוונות

היסוד של הכל הוא בתורה מו־א[ב]:

מהבעש"ט. דשמעתי ממורי ביאור ש"ס לא גלו ישראל עד שכפרו בה' ובדוד, וביאור ש"ס אין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד, דאמרו בש"ס מי שעברו עליו מ' יום בלא יסורין קיבל עולמו, היכי דמי יסורין הושיט ידו לארנקי

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. אור לכ"א אדר תשפ"ה – כפ"ח.

א ראה שיעור ר"ה (נדפס בגליון בראשית) תשפ"ה.

ב נלמדה גם בשבת בלק תשע"ט (וחלק ממה שהוסבר שם מובא כאן) – טרם פורסם. קיצור התורה הזו יש גם בכש"ט תכז.

ליטול דינר זהב ונטל מטבע פחותה, והקשה הא אין יסורין בלא עון, וכי סלקא דעתך שזה נחשב לכפרת עון.

הבעל שם טוב עוסק כאן בשלשה מאמרי חז"ל:

הראשון הוא "לא גלו ישראל עד שכפרו בה' ובדוד"[ג]. הרבה פעמים מביאים[ד] מאמר שבני ישראל מאסו בשלשה דברים — במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובבנין בית המקדש — והגאולה תלויה בכך שיחזרו ויבקשו את שלשת הדברים[ה]. אבל המאמר כאן מזכיר את האמונה בה' והאמונה בדוד ביחד, בצורה שממש מחברת אותן, כמו שנראה בתורה הזו.

המאמר השני הוא מאמרו של שמואל "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד"[ו]. פשט המאמר הוא שבגאולה לא יהיה שינוי של הטבע, אלא רק שחרור של עם ישראל משעבוד מלכויות של אומות העולם, אך הבעל שם טוב יסביר אותו בביאור פנימי מחודש.

המאמר השלישי "כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו"[ז], כשהגמרא נותנת דוגמאות של יסורים קלים ביותר. בהשקפה ראשונה הייתי מבין שהקושיא היא כיצד יתכן שארבעים יום בלא יסורים שקולים כנגד העולם הבא שמגיע לאדם, ושהתירוץ 'מרגיע' שדי אפילו ביסורים קטנים, שבוודאי יקרו, ולכן אין חשש שהאדם יאבד את עולמו. אבל הקושיא של הבעל שם טוב היא הפוכה — הרי "אין יסורין בלא עון"[ח], וכיצד יתכן שיסורים כה קלים יכפרו על עוון?!

ג ראה זהר ח"ב קעה, ב; ח"ג סט, ב.

ד ראה צו השעה – טיפול שרש מאמר "הרעיון המלא" ועוד.

ה מדרש שמואל יג.

ו ברכות לד, ב (ובכ"ד בש"ס). וכן פסק הרמב"ם הלכות תשובה פ"ט ה"ב והלכות מלכים פי"ב ה"ב.

ז ערכין טז, ב.

ח שבת נה, א. ויקרא רבה לז, א ובכ"ד.

> עם איזו אמונה חי הצדיק? העיקר הוא האמונה שכל מה שקורה בחייו, דבר קטן ודבר גדול, הוא בהשגחה פרטית של ה' יתברך עצמו

תשובה מתוך תשומת לב להשגחה

את תירוץ הקושיא קושר הבעל שם טוב לאמונה בהשגחה פרטית, שמדבריו עולה שהיא עיקר האמונה של הצדיק (והרמז הידוע: **השגחה פרטית** עולה י"פ — ממוצע כל אות — **אמונה**[ט]):

וביאר, כי צדיק באמונתו יחיה, כי המאמין בהשגחה פרטית של הש"י ויודע שכל מאורעותיו של האדם הם ממנו יתברך, הן דבר קטן או גדול, הכל הוא בדין אדנ"י דינא דמלכות שמים,

חז"ל אומרים[י] שחבקוק העמיד את כל התורה על יסוד האמונה — "וצדיק באמונתו יחיה"[יא]. ועם איזו אמונה חי הצדיק? העיקר האמונה שכל מה שקורה בחייו, דבר קטן ודבר גדול, הוא בהשגחה פרטית של ה' יתברך עצמו[יב]. מהתורה הזו יוצא כלל גדול, שכאשר אומרים שהיסוד של תורת הבעל שם טוב הוא השגחה פרטית הכוונה היא המודעות להשגחה פרטית. האמונה בהשגחה פרטית היא לא חידוש של הבעל שם טוב — זהו נושא שנידון בין גדולי ישראל גם בדורות הקודמים[יג] — אבל הלימוד ל'עבודה' הוא הצורך להיות מודע להשגחה הפרטית. לכן לא מדובר כאן על פרטי ההשגחה על כל הנבראים, ועל ההשגחה לקראת יעוד מסוים — הגלגולים של העלה, שגם הם בהשגחה פרטית, כחלק מתכלית בריאת העולם[יד] — אלא

ט י"פ **אמונה** היינו ה"פ **צדיק** (**צדיק** פנים ואחור), כנגד נרנח"י, כאשר לכל **צדיק** יש ב"פ **אמונה**, סוד "צדיק **באמונתו** [**ב אמונות**] יחיה", וד"ל.

י מכות כד, א.

יא חבקוק ב, ד.

יב וראה שיעורי בדר"ה וש"ת וש"פ וירא (נדפס בגליון חיי שרה) השתא שההשגחה היא מעצמות ה'.

יג ראה באורך מקורות שנסמנו בשערי אמונה בפרק "השגחה פרטית", ובמאמרו של ר' נחום גרינוולד "השגחה פרטית על־פי שיטת הבעש"ט", שיצא ע"י ספריית מעיינותיך. וראה גם בהערה הבאה.

יד ראה הוספות לכש"ט (קה"ת) אות קעט ואילך, וש"נ.

חרטה של בושה, שנובעת מתשומת הלב להשגחה הפרטית שמזכירה לאדם את חטאיו, גורמת למחילה כללית על הכל

על מה שנוגע לאדם ועל ה'תיקונים' שלו.

השגחה פרטית היא, בסופו של דבר, גילוי של רחמי ה', אבל ראשית ההתגלות של ההשגחה הפרטית היא ב"דינא דמלכותא דינא"[טו] — ה"**דינא**" של שם **א־דני**, שם המלכות. "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"[טז] היא יראה תתאה, לכן המודעות להשגחה פרטית מתחילה דווקא מתשומת הלב לדין (ומתוך כך מגיעים להמתקה של ההשגחה, גילוי הרחמים, כפי שיוסבר)[יז]. הרבה פעמים אנחנו מסבירים שיראה פירושה רגישות[יח], וכאן האמונה בהשגחה פרטית היא הרגישות להשגחה, והיא בעצמה מתחילה מהיראה. בחצי השני של התורה הזו, שחברו כאן ביחד, הבעל שם טוב אומר ש"כל מה שאדם משיג בענין אלקות הוא בחינת מלכות, אבל למעלה מזה אי אפשר להשיג" — לכן כל כך חשובה תשומת הלב למלכותו־השגחתו של ה' בעולם, שהיא הקשר העיקרי של האדם עם ה'. הראשון שקרא לקב"ה "אדון" הוא אברהם אבינו[יט] — הוא הכיר שיש אדון לבירה[כ] (שהוא בעל הבית של הדירה, "בעל הבירה") שמשגיח על הכל בהשגחה פרטית.

והוא לסיבת חטאו, ומיד נתחרט ומלא חרדה ופחד ה', מיד מוחלין לו מאחר שהוא מאמין וחוזר בו ומדבק מחשבתו בו יתברך. לכך גם המושיט ידו ליקח דינר זהב ועלה בידו דינר כסף, אחר שהוא לסיבת חטאו ומתחרט, נחשב לכפרת עון.

מי שמאמין שהיסורים הקלים[כא] באים עליו, בהשגחה פרטית, בגלל החטא שלו — ולא מסתפק באמונה, אלא גם חושב ומוצא בעצמו את החטא — מהרהר מיד בתשובה: "מיד נתחרט ומלא חרדה ופחד ה'... וחוזר בו"[כב], כאשר עיקר התשובה הוא "ומדבק מחשבתו בו יתברך", להחזיר את המודעות לנוכחות ה'. ברגע שהאדם מתעורר בתשובה ה' מוחל לו על החטא. חז"ל אומרים ש"כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו [לא רק על אותו דבר עבירה אלא] על כל עוונותיו"[כג] — אם החרטה היא חרטה של בושה, שנובעת מתשומת הלב להשגחה הפרטית שמזכירה לאדם את חטאיו, היא גורמת למחילה כללית על הכל. המחילה על חטאי האדם, בעקבות יסורים קלים, היא כבר גילוי של רחמי ה', והיא מגלה למפרע שגם ה"דינא דמלכותא דינא" היה חלק מרחמי ה' — 'צביטה'[כד] שמיועדת להעיר את האדם משנתו, לעורר אותו בתשובה, שמתחילה מאמונה, ולהיות כלי לרחמי ה'.

וראה גם רשימה "השגחה פרטית" (לקו"ש ח"ח עמ' 277 ואילך. וש"נ).

טו ב"ק קיג, א.

טז תניא פמ"א.

יז עוד על השגחה בדין והשגחה ברחמים ראה שיעור ש"פ וירא השתא.

יח ראה לדוגמה חוברת עדון המדות עמ' י.

יט ברכות ז, ב.

כ בראשית רבה לט, א.

כא ורמז בדוגמה שהביא כאן הבעש"ט – "המושיט ידו ליקח דינר זהב ועלה בידו דינר כסף": **דינר זהב** עולה **אור הגנוז** ו־**דינר כסף** עולה **משיח בן דוד** (וביחד עולה **שבת**, דינר כסף במעלי דשבתא ודינר זהב ביומא דשבתא, וד"ל) – הוא רצה לגלות אור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא ועלה בידו 'רק' משיח בן דוד (כאשר "אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד"), אך עליו להאמין בהשגחה פרטית, שרק על ידי ביאת משיח בן דוד ובטול שעבוד מלכויות יכול להתגלות, בתקופה השניה, הנסית, של משיח, אור הגנוז (בחינת זהב, שלא היה העולם ראוי שיברא ונברא רק עבור בית המקדש השלישי, שמבניתו תתחיל התקופה השניה של גילוי אור ה' בעולם, אחרי מחית עמלק, "את רוח הטֻמאה אעביר מן הארץ"), וד"ל.

כב יש כאן לשון נופל על לשון בשרשים **חרט־חרד־פחד־חזר**, ודוק.

כג ברכות יב, ב.

כד וכמה רמזי צביטה: **צביטה** עולה **יד אמונה** (בחלוקה של **צבי־טה**) – סימן פרשת בשלח על שם מלחמת עמלק – העולה "**חן חן**" (116). במילוי – **צדי בית יוד טית הא** – עולה 961, **א־ל** ברבוע, **אברהם־שרה־יצחק** (הצביטה מעוררת אצל היהודי זכות אבות). במספר קדמי עולה **תריג**! סכום המספרים – 116, 961, 613 – עולה **הוי**' פעמים **א־דני** (ב"פ אותיות המילוי הנ"ל).

זהו התירוץ לקושיא של הבעל שם טוב, כיצד יכולים יסורים קטנטנים לכפר על העון של האדם? זו לא כפרה אוטומטית, אלא כפרה בעקבות התשובה – מי ששם לב כדבעי להשגחה הפרטית רואה את היסורים שהוא מקבל ומהרהר בתשובה, ואז היסורים הכי קטנים הם כפרת עוונות.

דוד – שפלות והשגחה פרטית

כעת חוזר הבעל שם טוב לשני המאמרים הראשונים שהוא הזכיר:

ובחינה זו נקרא דוד,

דוד המלך היה רגיש לכל תהפוכות ההשגחה, הרגיש את ה'צביטות' והבין שהן באות לעורר אותו. כתוב[כה] שדוד המלך היה ישן כמו סוס[כו], לא יותר מששים נשימות – כנראה שבכל פעם הוא התעורר מחדש מאיזו צביטה הכי קלה.

הבעל שם טוב מסביר את השם דוד – שם של 'חן' (סימטריה), **ד־ד** ובאמצע האות **ו**:

כי א"ס שנקרא אין, בחינת ד',
ומזה נמשך שהיא ו', אל ד' ב' שהוא תכלית השפלות הכל בהשגחה פרטיות ממנו יתברך.

הבעל שם טוב מסביר שה־**ד** הראשונה היא האין האלקי, ה־**ד** השניה היא השפלות של האדם וה־**ו** היא ההמשכה ביניהן. **אנחנו אוהבים להזכיר[כז] את הביאור של המגיד ממעזריטש[כח], שהוא מעין 'מעבר' בין ההסבר של הבעל שם טוב לתורת חב"ד. הוא מסביר שכל דלת (לשון "דלית") היא צמצום ובטול עצמי –** ה־**ד** העליונה היא הצמצום של המשפיע כדי להשפיע, ה־**ד** השניה היא הצמצום של המקבל כדי לקבל[כט], וה־**ו** שביניהן היא ההמשכה. הצמצום של המשפיע הוא בעצם לעשות את עצמו 'אין' כדי להשפיע (הוא גם נתפס כ'אין' בדעת־תחתון, וגם מצד דעת־עליון מה שנמשך כדי להשפיע הוא 'אין' ביחס לעצמות ה'[ל]). אבל הדגש כאן מצד המקבל הוא מושג השפלות, כאשר תכלית השפלות כאן היא לחוש שהכל בהשגחה פרטית של ה'. בעצם, מובן כאן שרק מי שבשפלות יכול לחוש שהכל בהשגחה פרטית. מי שזוקף את כל ההצלחות שלו לעצמו הוא גס ומגושם (גראב) – הוא לא שם לכשלונות שלו. אולי הוא מתעצבן קצת, אבל הוא לא רואה בכשלון משהו משמעותי. אבל מי שיש לו שפלות, יודע שכל ההצלחות הן מה' וכל הכשלונות הם שלו, נעשה רגיש לכל כשלון[לא] – הוא מרגיש שהוא גרם לו, בחטא שלו, ויש כאן תזכורת שהוא שכח את ה'. המדה העצמית של דוד המלך היא שפלות, "והייתי שפל בעיני"[לב], ודוד הוא־הוא ההרגשה של ההשגחה הפרטית – ושני הדברים תלויים זה בזה.

> גם ה"דינא דמלכותא דינא" היה חלק מרחמי ה' – 'צביטה' שמיועדת להעיר את האדם משנתו, לעורר אותו בתשובה ולהיות כלי לרחמי ה'

כה ברכות ג, ב.

כו **דוד־סוס** (היינו דוד הרוכב על הסוס בשנתו) עולה י"פ **דוד** – שלמות בנין פרצוף רחל, וד"ל.

כז ראה שיעורי ג' אדר וכ"ג מנ"א תשע"ב, י"ג סיון תשע"ג ועוד.

כח ראה מדל"י קסו; אור תורה רמא.

כט הבטול העצמי של ה' על מנת להשפיע הוא על דרך הבטול והצמצום של שכל הרב כדי להשפיע לתלמיד והבטול של המקבל על מנת לקבל הוא סוד "חותם שוקע", תכלית השפלות (לעשות בעצמו חלל פנוי, "כלי ריקן מחזיק"). אם כן, יש כאן את המושגים בטול ושפלות – בחינותיהם של משה רבינו ודוד המלך (כמבואר בארוכה ב"פרק בעבודת ה'" ב**לב לדעת**) – הכל בשמו של דוד (כאשר הבטול של משה, בחינת "מה", הוא־הוא הבטול העצמי של השי"ת בהשפעתו־רחמיו על כל ברואיו ברחמים).

ל לקו"ת ראה כא, א־ב ובכ"ד.

לא **שפלות־כשלון** עולה **תורה־תורה** – שפלות היא יסוד התורה שבכתב, והיא־היא המודעות לכשלון, שרש התורה שבעל פה, שבה "אין אדם עומד על דברי תורה אלא כן נכשל בהן" (גיטין מג, א).

לב שמואל־ב ו, כב.

השפלות היא יסוד גדול מאד אצלנו, ב"פרק בעבודת ה'"[לג], וכאן יש עוד טעם יסודי — היסוד של כל האמונה, אמונה בהשגחה פרטית, תלוי דווקא בשפלות. ב"פרק בעבודת ה'" אנחנו קושרים שפלות ורחמים, ובאמת הכל מאד קשור — כשאתה מתעורר מה'צביטה' של ה', מתוך שפלות, אתה כלי לרחמי ה'. התשובה כאן היא הרצון להתדבק בה' — אם אתה מאמין בה' ורוצה להתדבק בו כבר עשית תשובה שלמה! החרטה־התשובה הזו היא כפרה על החטא, ועל כל החטאים, וה' משפיע לך רחמים גדולים ועצומים — אתה 'כתובת' לרחמי ה'. ב"פרק בעבודת ה'" ההסבר הוא שאדם חייב להרגיש את רחמי ה' עליו כדי לחוש את השפלות, כי בלי הרגשת הרחמים הוא ישבר מהשפלות של עצמו. באותו אופן כאן, כשאדם מתעורר לתשובה הוא צריך להרגיש את רחמי ה' כדי שיתעודד לעשות תשובה. אם הוא היה תופס את ה' כאיזה דיין קשוח הוא היה מתייאש, לא עושה שום דבר, והשפלות היתה שפלות של נפילה, אבל הרגשת הרחמים מעודדת לתשובה.

הכפירה בדוד, בהשגחה הפרטית, היא כפירה גם בה'

האמונה בה' ובדוד

וכשאינו מאמין זה שהכל בהשגחה פרטיות ממנו ית', רק אומר כחי ועוצם ידי עשה לי, זה נקרא כופר בהש"י ובכחי' דוד הנ"ל, כי כופר בדין מלכות אדנ"י,

בדרך כלל מבחינים בין האמונה בה' ('ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט') לאמונה בהשגחה פרטית — גם לכל 'מתנגד' יש אמונה במציאות ה', באופן מסוים, אבל אצל החסיד יש דגש גדול על אמונה בהשגחה פרטית (בהיותו מחילי בית דוד[לד], המסור למלכות בית דוד). אבל כאן משמע שהכפירה בדוד, בהשגחה הפרטית, היא כפירה גם בה'. בפשט, אין אמונה בהשגחה בלי אמונה בה', אבל כאן הדגש הוא שהאמונה בעצמות ה' הולכת בד בבד עם האמונה בהשגחה הפרטית — הכפירה היא "בדין מלכות א־דני", ה' הוא א־דני והמלכות היא דוד. הכופר אומר "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" והתשובה היא "וזכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"[לה] — "זכירת ארץ ישראל"[לו].

המצב הזה, של חוסר אמונה במלכות ה', הוא בעצם "שעבוד מלכויות", שאותו מסביר הבעל שם טוב (לא כשעבוד של מלכות זרה את עם ישראל, אלא) כשעבוד של המלכות דקדושה, מלכות ה':

רק מלכות הוא מכוסה ומשועבד אל הקליפה המכסה ומסתיר עניני השגחתו ית' מבני אדם. ולעתיד בימות המשיח, אשר את רוח הטומאה יעביר מן הארץ, אז יתגלה השגחתו ית' בפרטי פרטות כו'. ובזה יובן לא גלו ישראל עד שכפרו בהקב"ה ובמלכות בית דוד וזהו שבין עוה"ז לימות המשיח שעבוד מלכיות בלבד, והבן.

הבעל שם טוב אומר כאן דבר חזק, שחוזר בעוד מקומות, שבעצם היעוד של מודעות מלאה להשגחה פרטית יתגלה רק בימות המשיח — הגילוי הזה הוא־הוא משיח. צריך להוציא את המלכות מהקליפה, וממילא זהו משיח. היום יש אמונה בהשגחה פרטית, אבל רק כשיבוא משיח והקליפה תעלם תתגלה המלכות בשלמות והאמונה תהפוך לדעת שלמה, גילוי של ההשגחה לפרטי פרטים. אמרנו[לז] שאם רוצים להפיץ לגוים, 'המהפכה הרביעית'[לח], צריך להסביר להם על השגחה פרטית — כי גילוי ההשגחה הוא גופא

לג לב לדעת עמ' א (נתבאר במבחר שיעורי התבוננות חכ"ד).

לד ראה סה"ש ה'תש"ב עמ' 135 ואילך.

לה דברים ח, יז־יח.

לו עשר זכירות המובאות בסיום הספר קדושת לוי.

לז ראה שיעור בדר"ה וש"ת השתא ספ"ב.

לח כמדובר פעמים רבות החל מהתוועדות כ"ד טבת תשע"ה ונדפס בספר המהפכה הרביעית.

ביאת המשיח. על ביאת המשיח נאמר "כי עין בעין יראו בשוב הוי' ציון"[לט]. "עין בעין" היינו גילוי מעיני ה', סוד ההשגחה הפרטית, לעיני האדם — הגילוי של ההשגחה התמידית של עיני ה' ("תמיד עיני הוי' אלהיך בה"[מ]) יתגלה לעינינו שלנו דווקא בביאת המשיח.

לסיכום, מהתורה הזו עלה שהשגחה פרטית מחוברת לאמונה בה' עצמו, ושיסוד העבודה הוא המודעות להשגחה הפרטית, שמעוררת את האדם לשוב ולהתדבק בה' בכל מה שעובר עליו.

ב. השתוות ו"בכל דרכיך דעהו"

מדת ההשתוות

נעבור לתורה רכ — תורה מפורסמת ויסודית של הבעל שם טוב:

שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון השתוות, בכל דבר שיארע לו יהא הכל שוה אצלו, בין בענין שמשבחין אותו בני אדם או מבזין אותו, וכן בכל שארי דברים, וכן בכל האכילות, בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים, הכל שוה בעיניו, שהוסר בזה היצה"ר ממנו מכל וכל.

וכל דבר המאורע יאמר הלא זה נשלח מאתו ית', ואם בעיניו הגון כו', וכל כוונתו יהא לשם שמים, אבל מצד עצמו אין חילוק. וזהו מדריגה גדולה מאד.

ההכרה שכל מה שקורה הוא בהשגחה הפרטית של עצמות ה' — "הלא זה נשלח מאתו יתברך" — מביאה למדת ההשתוות, שהיא הפירוש של הבעל שם טוב לפסוק "שויתי הוי' לנגדי תמיד"[מא]. ה' אוהב אותי יותר ממה שאני אוהב את עצמי, ויודע מה טוב לי באמת, ואני לא חולק עליו — אם הוא שלח לי משהו זה ודאי הכי טוב עבורי, ואני סומך עליו. ממילא, לא משנה מה אומרים עלי ולא משנה מה שמים לי בצלחת — הכל מה', בהשגחה פרטית, והכל שוה בעיני. ה' בעצמו נמצא בתוך כל דבר הכי קטן ומכוון אותי — הכל הוא ה', וזה מביא להשתוות.

> לא משנה מה אומרים עלי ולא משנה מה שמים לי בצלחת – הכל מה', בהשגחה פרטית, והכל שוה בעיני

בהסבר חמשת פסוקי התשובה של הרבי ר' זושא מאניפולי[מב] — "**ת**מים תהיה עם הוי' אלהיך"[מג], "**ש**ויתי הוי' לנגדי תמיד", "**ו**אהבת לרעך כמוך"[מד], "**ב**כל דרכיך דעהו", "**ה**צנע לכת עם ה' אלהיך"[מה] — ההסבר של "שויתי" קשור בעיקר להרגשת התחדשות הבריאה בכל רגע, אבל הרבה פעמים מסבירים שהתחדשות הבריאה בכל רגע וההשגחה הפרטית הן אותו דבר[מו].

"זהו מדרגה גדולה מאד", ומי ש"הוסר היצר הרע ממנו מכל וכל" הוא צדיק[מז], וכיצד עבודת־הצדיקים הזו שייכת לאנשים כערכנו? זו דוגמה של עבודה שרחוק מאתנו להגיע אליה בשלמות, ואף על פי כן כדאי לכל אחד להשתדל כמה שיותר להתקרב אליה — ההצלחה המלאה בדרך העבודה הזו היא עבודת צדיקים, אבל הנסיון להגיע לכך שוה לכל נפש, משום שזהו דבר מובן. כשעוסקים בספרי החסידות הכללית — כמו הנועם אלימלך, שהיום ההילולא שלו — רואים שהרבה פעמים הם מדברים על עבודת הצדיקים. לכאורה, אין לנו אפשרות להגיע למה שהוא מדבר עליו, אבל אם אני מבין את הענין — אני מתקרב אליו, הוא נוגע לי. לכן

לט ישעיה נב, יב.
מ דברים יא, יב (וראה עוד לקמן בסיום השיעור).
מא תהלים טז, ח.
מב לוח "היום יום" ג' תשרי (וביאורו בימים ד'־ח' תשרי).
מג דברים יח, יג.
מד ויקרא יט, יח.
מה עפ"י מיכה ו, ח.
מו ראה פלח הרמון וירא ד"ה "ארדה נא"; אג"ק ח"א אגרת צד; לוח "היום יום" כ"ט סיון וכ"ח חשון; אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רא. וראה גם שיעור בדר"ה וש"ת השתא.
מז תניא פ"י.

אם הייתי רואה השגחה פרטית תדיר, ללא הפסק, ודאי הייתי מגיע להשתוות והייתי צדיק של תניא

אנחנו אוהבים ללמוד את הספרים האלה — אם אני מבין מה שהצדיק כתב, שהוא בעצם מתאר את עצמו, אני מקבל איזה ניצוץ מעבודת הצדיק.

מדת ההשתוות נובעת ממודעות להשגחה פרטית, והדרך אליה היא שאיפה לראות השגחה פרטית. אם הייתי רואה השגחה פרטית תדיר, ללא הפסק, ודאי הייתי מגיע להשתוות והייתי צדיק של תניא. כאשר אני רואה השגחה פרטית רק לפרקים — מתבונן איך העלה מתגלגל ברוח ומגיע למקומו בהשגחה פרטית — יש לי הברקה רגעית, אבל היא גורמת לי שאיפה להשתוות (לימיט בכיוון הזה). שוב, אם אני כל הזמן מכיר שהכל נשלח מה', מקבל זאת, ומכוון בהכל לשם שמים — אני צדיק. אם פחות מכך — הלואי בינוני[מח].

"בכל דרכיך דעהו"

התורה ממשיכה, לעוד הבט שנובע מהכרת ההשגחה הפרטית וההשתוות שבעקבותיה:

וכן האדם צריך לעבוד הש"י בכל כחו, שהכל הוא צורך גבוה, שהשי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים, הכוונה, כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם, ואז אינו יכול ללמוד, וצריך להיות דבוק בהשי"ת במחשבתו וליחד יחודים. וכן כשאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו, וצריך לעובדו באופנים אחרים, אל יצער את עצמו בזה, כי השי"ת צריך שיעבדוהו בכל האופנים, פעמים באופן זה ופעמים באופן זה, לכך הזדמן לפניו לילך לדרך או לדבר עם בני אדם בכדי לעבוד אותו באופן הב'.

כאן יש מעבר מ"שויתי הוי' לנגדי תמיד" ל"בכל דרכיך דעהו" — גם כאשר בהשגחה פרטית אדם לא יכול להיות דבוק בה' על ידי תורה ומצוות, כרצונו, עליו לדעת שה' יתברך "צריך שיעבדוהו בכל האופנים"[מט], גם ב"דרכיך" שלך (ולא רק ב'דרכי שמים' של תורה ומצוות), וכעת ה' מזמן לו נסיבות הדורשות ממנו לעבוד את ה' באופן אחר.

החלק השני של התורה מתייחס למודעות להשגחה הפרטית:

כלל גדול, גול אל ה' מעשיך ויכונו מחשבותיך, שכל דבר שיזדמן לו יחשוב שהוא מאתו ית'.

וגם שיבקש מהשי"ת שיזדמן לו תמיד מה שהשי"ת יודע שהוא לטובתו, ולא מה שנראה לאדם טובה ע"פ שכלו, כי אפשר מה שבעיניו הוא טוב, הוא רעה לו, רק ישליך הכל, כל ענינו וצרכיו, עליו ית', כמ"ש השלך על ה' יהבך.

ה' מנהיג את הכל לטובת האדם ממילא, בכל מקרה, והבקשה כאן היא שהאדם יראה ויחוש זאת.

נסכם שוב: החידוש בתורה הזו הוא שהמודעות להשגחה הפרטית מביאה את האדם להשתוות וגם לעבודת "בכל דרכיך דעהו", ושעל האדם להתפלל שיזכה לראות את ההשגחה הפרטית ולהבין שהכל לטובתו[נ].

ג. תורת הבעל שם טוב בגן עדן

ההשגחה על ההליכה

בהוספות לכתר שם טוב, בהן מובאים ציטוטים מרבותינו נשיאינו, יש הרבה

מח ראה בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג.

מט "כל האופנים" רומז לעולם האופנים, עולם העשיה, עליו נאמר "אף עשיתיו" (ישעיה מג, ז), היינו ההפסק מהעיסוק בתומ"צ, ודוק.

נ והמבנה הפנימי: מדת ההשתוות שייכת לעולם הבריאה, עולם של 'אפשריות המציאות', בו הכל היולי וממילא הכל שוה (בהיות הכל רק פוטנציאל פשוט, ללא חילוקים). עבודת "בכל דרכיך דעהו" היינו העלאת **ה** תתאה (דברי הרשות, "דרכיך") להתייחד עם ה"**ו** בעולם היצירה ("דעהו", נשמת ה"**ו** היא הדעת, נשמת ז"א שמקנן ביצירה) - בשביל לקיים "בכל דרכיך דעהו" צריך להיות 'יצירתי' (ולכן הרבה אנשים מתקשרים בכך). תפלה ובקשה לראית ההשגחה, שהכל טוב, היא בסוד "ואני תפלה" (תהלים קט, ד) בעולם העשיה, עיקר שפלות דוד מלכא משיחא, וד"ל.

התייחסויות לשבע התורות שאמר מורנו הבעל שם טוב בגן עדן בח"י אלול תרנ"ב[נא]. בתורות הראשונה והשניה — שתי תורות שנאמרו "בהקהל, בנוכחות תלמידי הבעל שם טוב ותלמידי תלמידיהם, עם החסידים שלהם ונשותיהם" (והן מובאות גם בלוח "היום יום"[נב]), שהן בעצם אמירת אותה תורה עם הוספה — יש התייחסות ליסוד של השגחה פרטית:

... "והלכת **אל המקום אשר יבחר הוי' אלהיך**" — **יהודי צריך לדעת שכשהוא הולך ממקום אחד לאחר, אין זאת שהוא הולך, אלא שמוליכים אותו מלמעלה, והכוונה היא "לשכן שמו שם" — לפרסם אלקות במקום שהוא נמצא.**

וכשהבעל שם טוב חזר שוב על התורה הזו הוא הוסיף:

... "והלכת **אל המקום** גו' **לשכן שמו שם**" — **תמסור את נפשך לשכן שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.**

יש כאן הדגשה מיוחדת של ההשגחה הפרטית בהליכה של האדם, "מהוי' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ"[נג], כאשר ה' מוליך את האדם לעשות שליחות — לברך, לומר פסוק או לקיים מצוה, ולהעלות את הניצוץ שמחכה במקום מסוים. לא מדובר כאן על תשובה, השתוות או תפלה — שכולן 'עבודה' ביחס להשגחה הפרטית — אלא בהכרה שההשגחה שולחת את האדם לשליחות. גם כשהמטרה של ההליכה היא מסחר, או מטרה חיצונית אחרת, זו לא הכוונה הפנימית של ה' — המטרה הגלויה היא לבוש בלבד, אמצעי, כדי שהאדם יעשה מה שה' באמת רוצה ממנו, שיאיר את המקום שהוא מגיע אליו ויפרסם בו אלקות. מכאן נובע כל מושג ה'סִבות' של ר' אשר, שאנחנו מזכירים הרבה פעמים[נד] — כל מה שה' עושה הוא 'סבה', כדי שהאדם יכיר מתוכה מה ה' באמת רוצה ממנו.

כשהרבי מסביר[נה] את ההבדל בין התורה הראשונה להוספה עליה בתורה השניה הוא מדגיש שבתורות האלה יש חיבור של החסידות הכללית, דרך הבעל שם טוב, עם הדרך של חב"ד — ולכן התורות הללו נמסרו דווקא דרך רבותינו נשיאינו — ומבליט במיוחד את היסוד החב"די של "עבודה בכח עצמו", שצריכה להיות מתוך מסירות נפש. בעצם, כל יהודי צריך להזדהות עם אברהם אבינו, היהודי הראשון, שה' אמר לו "לך לך"[נו] והוא הלך במסירות נפש לפרסם אלקות — גם כשהיתה שליחות גלויה של ה', וגם כאשר ה' סובב זאת דרך נסיבות החיים (כמו רעב בארץ[נז]). יהודי צריך להרגיש שהשליחות שלו היא פרסום אלקות, לכתחילה, ולהרגיש כיצד השליחות הזו מתבטאת בהשגחה הפרטית שמוליכה אותו ממקום למקום.

כאן ההשגחה הפרטית מתלבשת דווקא ברגלים, בהליכה של האדם, ולכן אפשר לזהות בה עוד שני דברים עיקריים: הכלי להרגשת ההשגחה הפרטית בכלל, ובפרט בהקשר של "דינא דמלכותא" של מלכות שמים, הוא השפלות. כנראה שהכלי להרגיש את ההשגחה בהליכה הוא צניעות — "והצנע לכת עם אלהיך". ככל שהאדם נוהג ב"הצנע לכת" כך הוא מבין יותר את המטרה האלקית של ההליכה שלו. בכלל, ההליכה היא בשתי הרגלים, נצח והוד, כשהנהגת חוש ההילוך שייכת בפרט לרגל שמאל (הוד)[נח] — "הלך בתם [תמימות, פנימיות ההוד] ילך בטח [בטחון, פנימיות הנצח]"[נט]. "איהי בהוד"[ס], וההליכה (במיוחד של הבת, "איהי") היא מתוך צניעות[סא], "והצנע לכת".

נא כש"ט (קה"ת, מהד"ח) הוספות אות ג וש"נ.
נב לוח "היום יום" ח"י אלול.
נג תהלים לז, כג (וראה מאור עינים ויקהל).
נד וראה בפרט שיעור י"א אדר תשע"ב פ"ו ובשיעור י"א שבט תש"פ.
נה הוספות לכש"ט שם אות תכא ו־תכג.
נו בראשית יב, א.
נז שם פסוק י.
נח ע"פ ספר יצירה פ"ה מ"ז.
נט משלי י, ט.
ס ע"פ תקו"ז תקון יג (כח, ב־כט, א). וראה ע"ח שער הכללים פ"א; ע"ח של"ו (מיעוט הירח) פ"ח. ובכ"מ.
סא ראה גם **שכינה ביניהם** בהקדמה הערה טו.

בפסוקי התשובה של הרבי ר' זושא, קודם הדגש היה על "שויתי הוי' לנגדי תמיד" ו"בכל דרכיך דעהו" וכאן על "תמים תהיה" ("הלך בתם") ו"הצנע לכת".

השגחה גם בשלילה

כשהרבי מבאר את התורות של הבעל שם טוב הוא מתייחס[סב] גם לכך שבשני מקומות נרשם "חסר" (בסיומי התורות השלישית והשביעית, כנגד התפארת והמלכות, אם מקבילים את שבע התורות לפי הסדר). הרבי אומר שלא משנה אם ה"חסר" הוא במקור, במסירת התורות על ידי הרבי הרש"ב ששמע אותן והרבי הריי"צ שמסר אותן, או שהוא נובע מכך שהשומעים שרשמו את הדברים לא זכרו — בכל אופן הוא בהשגחה פרטית (כמו כל דבר במציאות בכלל, ובפרט בעניני תורה וכו'), ויש ממנו הוראה בעבודת ה'. שוב מודגש כאן היסוד החב"די שדורש מהאדם עבודה — לא די להאמין שהכל בהשגחה פרטית, ואפילו נוגע לתכלית הבריאה, אלא צריך לחפש בו הוראה לעבודה שלי. ההוראה המפתיעה שהרבי לומד כאן היא שאם יש "חסר" — הוא מזמין את האדם למלא אותו.

> ההוראה המפתיעה שהרבי לומד כאן היא שאם יש "חסר" – הוא מזמין את האדם למלא אותו

הרבי מביא דוגמאות קודמות למילוי החסר:

ובהקדם ענין דוגמתו בספר התניא — שבסוף שער היחוד והאמונה נרשמה תיבת "חסר", וכך נדפס בדפוסים הראשונים של ספר התניא. וכמ"ש תלמידו הגדול של רבינו הזקן, הרה"ג והרה"ח כו' מהור"ר אהרן הלוי מסטאראשעלי, בהקדמתו לספר שער היחוד והאמונה שלו: "שער היחוד והאמונה... לא הספיק הזמן בידו להשלימו כפי כוונתו ורצונו הקדוש" (שזהו התוכן ד"חסר"). ואעפ"כ, בכל דפוסי התניא שלאחרי זה הושמטה תיבת "חסר" — בודאי בידיעת והסכמת או הוראת רבותינו נשיאינו. ויש לומר הביאור בזה — שע"י הגילוי רב בתורת חסידות חב"ד שגילו רבותינו נשיאינו לאחרי כתיבת והדפסת ספר התניא (כולל גם בביאור הענינים שבשער היחוד והאמונה) — נשלם ה"חסר", ולכן הושמטה תיבת "חסר" מהדפוסים שלאחרי זה.

כשלומדים את שער היחוד והאמונה מרגישים את ה"חסר", ברור שהיה אפשר לכתוב אותו הרבה יותר באריכות, כפי שמציין תלמידו רבי אהרן מסטרשליע (שיפה לראות איך הרבי כאן מפליג בשבחו). ובאמת, בדפוסים הראשונים של התניא באמת נדפס שם "חסר". ובכל זאת, בדפוסים הבאים הושמטה התבה הזו — ב"שתיקה כהודאה"[סג], הסכמה ברורה או אפילו הוראה מפורשת (כנגד חש־מל־מל, הכנעה־הבדלה־המתקה[סד], וד"ל[סה]) — משום שאריכות דרושי החסידות שנאמרו בדורות הבאים השלימה את החסר.

ויש להביא ראי' ודוגמא לדבר בנגלה דתורה — "א"ר יהושע שמעתי כו' ואין לי לפרש (ע"ד "חסר"), א"ר עקיבא אני אפרש (ע"ד השלמת ה"חסר")".

רבי עקיבא, תלמידו של רבי יהושע, משלים את ה"חסר" אצל רבו. כך, כל תלמיד טוב צריך לשאוף להשלים את מה ש"חסר" בדברי רבו (במקור, או באופן בו נמסרו, בסבת שכחת התלמידים עצמם, שגם היא בהשגחה פרטית[סו]), בבחינת "ומתלמידי יותר מכולם"[סז].

וכך אומר הרבי לגבי ה"חסר" בתורות הבעל שם טוב שנאמרו בגן עדן:

סב בהוספות שם אות תלב.

סג יבמות פז, ב.

סד כש"ט אות כח.

סה ההמתקה המלאה היא כאשר החסיד רוצה לעשות משהו ומקבל הוראה תואמת של הרבי, שמאמתת את תחושתו הראשונה.

סו תכלית השכחה היא שעל ידי יגיעת התלמידים בבחינת "אור חוזר" הם יחזרו לקדמות של תורת הרב ומשם תפתח להם נביעת האין־סוף לחדש חידושים רבים ומופלאים שלא שמעתם אזן מעולם (וראה עוד לקמן בפנים).

סז מכות י', א.

ועפ"ז יש לבאר גם בנדו"ד: בכתיבת תיבת "חסר" מרומזת הכוונה לעורר ("אַרויסרופן") **את יגיעת הלומד — מלמטה למעלה — כדי להוסיף** ולהשלים **את ה"חסר". וע"ד מ"ש "תן לחכם ויחכם עוד" — שנוסף על הענינים שנותנים לחכם, ובעין יפה** ("כל הנותן בעין יפה הוא נותן", **משאירים ענינים נוספים שיצטרך להתייגע עליהם בכח עצמו כדי להחכים בהם. ולהעיר, שמצינו דוגמתו בסדר כללות הבריאה ע"י הקב"ה — שלאחרי שלימות הבריאה באופן ד"טוב מאד" כתיב "אשר ברא אלקים לעשות", שפירושו** "לתקן", **היינו, שהקב"ה משאיר** חסרון **כדי שיתוקן ע"י עבודת האדם. ועד"ז בנדו"ד, שאף שמגלים התורות, מ"מ, משאירים ענינים מסויימים באופן ד"חסר", כדי שתהי' היגיעה בכח עצמו באופן ד"ויחכם עוד". [ויומתק יותר ע"פ המבואר במק"א שבהתגלות שבעת התורות דהבעש"ט ע"י נשיאי חב"ד מודגש החיבור דמלמעלה למטה (תורת החסידות הכללית) ומלמטה למעלה (תורת חסידות חב"ד) — שבהתגלות התורות מלמעלה למטה באופן ד"חסר" מודגש הצורך בעבודה בכח עצמו מלמטה למעלה]. ואף שמי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו' להשלים את ה"חסר" שבשבעת התורות שאמר מורנו הבעש"ט בנן עדן — הרי, לאחרי הגילוי רב בתורת חסידות חב"ד שגילו רבותינו נשיאינו עד היום הזה, ישנה האפשרות לה"יחכם עוד" גם בנוגע לה"חסר" שבשבעת התורות.**

"תן לחכם [ב'אור ישר'] ויחכם עוד [ב'אור חוזר']"[סח] **אומר שהחכם צריך להרגיש כל הזמן חסר בעצמו**[סט]**, אחרי כל מה שהוא קבל בלי**

החכם צריך להרגיש כל הזמן חסר בעצמו, אחרי כל מה שהוא קבל בלי יגיעה, ומתוך כך לקיים "יגעתי ומצאתי תאמין" ולהשלים את החסר

יגיעה, ומתוך כך לקיים "יגעתי ומצאתי תאמין"[ע] **ולהשלים את החסר (ועל ידי היגיעה הוא זוכה למצוא דברים נעלים באין־ערוך). גם במקרה שלא מפורש בו "חסר", כמו בקונטרס ההתפעלות שבסיומו אדמו"ר האמצעי 'נשבע' שלא הותיר שום דבר נעלם, נדרשת נשיאת הפכים — לדעת שאחרי כל הגילוי יש עדיין 'חסר' (אם לא מצד המשפיע, אדמו"ר האמצעי, בודאי מצד הלומד, שאינו קולט את הכל כראוי), והלומד צריך להתייגע בעצמו כדי למצוא עוד דברים. באופן קצת חריף אפשר לומר שגם בסוף התורה שבכתב (המדויקת ביותר באותיותיה, עד שכל חסר או יתר פוסל את ספר התורה**[עא]**), אחרי "לעיני כל ישראל", צריך להיות כתוב 'חסר' — כל התורה שבעל פה, במשך כל הדורות, משלימה את ה'חסר' הזה. שוב, הדגש על "עבודה בכח עצמו" מאפיין במיוחד את הדרך החב"דית, הדרישה ל'תוקף' מלמטה למעלה, לעומת דרך החסידות הכללית, בה עיקר התוקף הוא בגילוי מלמעלה למטה.**

בכל אופן, יש כאן חידוש גדול לגבי השגחה פרטית — שמתאים במיוחד לרבי — שיש השגחה פרטית גם ב'לא', גם בשלילה ובחסרון[עב]**. השגחה פרטית היא לא רק כשה' עושה משהו באופן חיובי, ממלא אותי, אלא גם כשהוא לא עושה משהו, כאשר יש 'חסר'. יש השגחה פרטית של 'כן', כשמשהו קורה, וגם השגחה פרטית של**

סח משלי ט, ט. ה"ויחכם עוד" היינו הלימוד בפעם ה־101 (**מאין**) העולה על כולנה ושקולה כנגד כל מאה הפעמים הראשונות ויותר (ראה חגיגה ט, ב ותניא פט"ו) – גילוי האחד ("אחד האמת") על ידי עבודה בכח עצמו, ביגיעה רבה, דווקא.

סט יש קשר בין הרגשת החסרון לרגישות לכשלון שהוזכרה לעיל – הכל תלוי ביסוד השפלות בנפש. החסרון בתפיסה מביא כשלון בהבנה הנכונה ומתוך כך כשלון במעשה (אך הכל בהשגחה פרטית לטובה). ורמז: **חכמה** נוטריקון **ח**סרון **כ**שלון **מה** (מקור השפלות), ודוק.

ע מגילה ו, ב.

עא זו דוגמה מובהקת לכך שגם ה'חסר' הוא בהשגחה פרטית, ובלעדיו ספר התורה היה פסול.

עב **השגחה פרטית** ועוד **חסרון** עולה ד"פ **פורים** – "עד דלא ידע" (מגלה ז, ב) היינו עד שידע את ה"לא", שידע שחייב להיות חסרון בכל מה שה' ברא לכבודו (המתגלה דווקא על ידי החסרון שבכל דבר, וד"ל).

'לא' (בסוד "לא כן עבדי משה"[עג], כשה"לא" קודם ל"כן"[עד]), כשמשהו היה אמור לקרות בדרך הטבע ולא קרה, ויש השגחה פרטית עוד יותר בולטת מאשר אם הדבר היה מתרחש לפי הציפיה. ה'חסר', ה'לא', הוא השגחה פרטית בבחינת "חותם שוקע" שההוראה שלה לאדם היא להיות "חותם בולט"[עה], מושכת אותו להיות משפיע (במדע היום הדוגמה לכך היא החומר האפל, שלא מובן בכלל — אין לנו גישה אליו, שום יכולת לחוש אותו — אבל הוא מלא את כל היקום). החוסר הוא סוג של "כח המניע הבלתי מתנועע"[עו], כח רואה ואינו נראה שמושך ומזיז אותנו. בדור שלנו, כפי שהרבי הכי הדגיש, הדוגמה הכי בולטת להשגחה כזו היא שלמרות ש"כלו כל הקצין" ואנחנו צועקים בכל הכח "עד מתי?!" ו"משיח נאו", לא רואים שהמשיח בא — ה'חסר' הזה תובע מאתנו לטכס עצה ולעשות את כל אשר ביכולתנו כדי למלא את החלל ולהביא את המשיח[עז].

ד. השגחה פרטית מגדול ועד קטן

ארבע קומות של מבט על ההשגחה

בהוספות לכתר שם טוב יש סדרה שלמה של תורות תחת הכותרת 'השגחה פרטית'[עח]. הראשונה[עט] היא תורה של הרבי הקודם, שהיא בעצם המקור לקטע חשוב על השגחה פרטית בלוח "היום יום"[פ]:

וכידוע בענין השגחה פרטית שמבאר מורנו הבעש"ט נ"ע דלא זו לבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם היא בהשגחה פרטית מהבורא יתברך, והשגחה פרטית הלזו היא חיות הנברא וקיומו, אלא דעוד זאת דתנועה פרטית דנברא פרטי הרי יש לו יחס כללי לכללות כונת הבריאה, ועל דרך דוגמא הנה תנועת אחד הדשאים הצומח בעמקי יער או באחד ההרים הגבוהים או בעמקים היותר עמוקים אשר לא עבר שם איש, הנה לא זו בלבד דתנועת הדשא ההוא לימינו ולשמאלו לפנים ולאחור בכל משך ימי חייו הוא על פי השגחה פרטית אשר הוא ית' גזר אומר אשר דשא פרטי זה חיה יחיה חדשים ימים ושעות קצובות, ובמשך זה יסוב ויכוף לימינו ושמאלו לפניו ולאחוריו במספר כזה וכזה, אלא עוד זאת דתנועת הדשא הפרטי הלזה יש לו יחס כללי לכללות כונת הבריאה, דבצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטים של הרבוי רבבות פרטים אין מספר שישנם בכל האלפים ורבבות מינים שישנם בהד' חלוקות דדצח"מ הנה נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה כולה, ואם כן הנה לא זו בלבד דתנועה אחת של דשא פרטי היא באה בהשגחה פרטית, אלא עוד זאת דגם תנועה אחת של דשא פרטי משלים הכונה העליונה בענין הבריאה.

כשמדברים על היחס בין ההשגחה הפרטית לבין ההשפעה של הדברים על הכוונה הכללית של הבריאה — "בצרוף ואחוד כל הפעולות הפרטים... הנה נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה כולה" — אפשר למנות כמה דרגות. יש מי שיאמר שהוא לא רואה שום פרטים, לא רואה את העולם הזה עם כל פרטיו, כמו הקבצן העוור במעשה מ־ז' בעטלערס של רבי נחמן, שאומר שלא רואה את העולם הזה[פא]. אפשר לחשוב שאם הוא לא רואה פרטים אין אצלו את המושג השגחה פרטית, וממילא הוא לא ממלא

עג במדבר יב, ז (וראה פנים אל פנים פ"ב, ובכ"מ).

עד ראה גם אשא עיני מאמר "האמת והשלום אהבו" על יחסים שונים של ה'לא' וה'כן'.

עה ראה לקו"ת שה"ש ד"ה "שימני כחותם" (מה, א).

עו ראה מורה נבוכים ח"ב פ"א; אברבנאל לישעיה ו; אור השכל ח"ג.

עז כפי שהבהיר הרבי בתוקף ובכאב ב'שיחה הידועה' בכ"ח ניסן תנש"א.

עח הוספות לכש"ט אותיות קעט־קפז.

עט שם אות קעט (וראה בהערה 366 המקור שהביא אדמו"ר הזקן מחולין סג, א ומבראשית רבה עט, ו לכך שהמשפט האלוקי הוא גם על פרטי החי – וממילא כל הדצח"מ – ולא רק על מין האדם, ודוק).

פ לוח "היום יום" כ"ח חשון (הובא גם בשיעור ראש השנה ושיעור שבת וירא השתא ונתבאר בארוכה גם בשיעור כ"ח חשון תשע"ז ועוד).

פא סיפורי מעשיות יג, בסיפור היום הראשון.

את הכוונה העליונה שמצטרפת מכל הפרטים, אבל זה לא נכון — האמת שהעוור שלא רואה את כל הפרטים, רואה שהכל כבר אחד. כלומר, אפשר לראות שכל הפרטים מצטרפים למקשה אחת, להשלים את הכוונה עליונה, ואפשר לראות שבעצם הכל אחד — שה' הוא הכל והכל הוא ה'[פב].

מצד שני, כשמדברים על הזיקה בין הפרט לכלל, עוד לפני שמדברים על התאחדות כל הפרטים לכוונה עליונה אחת, צריך לשים לב שלהשגחה על פרט יש המון השלכות 'צדדיות'. אולי מי שלא מאמין בהשגחה פרטית יגיד שאין שום משמעות לשאלה באיזה כיוון העלה מתגלגל, אבל תיאורית הכאוס אומרת שכל פרט קטן משפיע על כל המציאות — משק כנפי הפרפר בצד אחד של העולם יכול לגרום לסערה עצמה בצד השני של העולם. כמובן, עוד לפני כן יש השפעות ישירות — העלה שנתלש מהעץ והתגלגל למקום אחד כעת חסר בעץ, הקש שהתפרק מהגג היה צריך להגיע למקום מסוים, אבל ממילא גם יצר חור קטן בגג. במושגים שהזכרנו קודם, של חיוב ושלילה, כל 'כן' שקורה במקום אחד הוא 'לא' ביחס למקום אחר. הבעל שם טוב לא רצה שיזיזו את נעליו ממקומן[פג], כי אי אפשר לדעת איזו השפעה יש לכך על דברים אחרים. כלומר, ההשגחה על כל פרט משפיעה, בסופו של דבר, על אין־ספור פרטים אחרים, במעגלים הולכים ומתרחבים (כמו גלי הים, כמו שמודגש ב'תיאורית השדה הקוואנטי'). ההשפעות של פרט על הרבה פרטים אחרים הן, בלשון של תיאורית הקבוצות, השפעה על ה'סט', והמעגל שבו הכל נוגע לכוונה העליונה הוא ההשפעה על ה'סט של כל הסטים'.

> אפשר לראות שכל הפרטים מצטרפים למקשה אחת, להשלים את הכוונה עליונה, ואפשר לראות שבעצם הכל אחד – שה' הוא הכל והכל הוא ה'

יש כאן ארבע מדרגות, שהן כנגד י־ה־ו־ה, שנסביר מלמעלה למטה: ראית אחדות ה', הכל נתפס כאחד ממש (ולא רק כאוסף של פרטים), שייכת לחכמה, בה מלובש "אחד האמת"[פד], ה־י שבשם. ההצטרפות של כל הפרטים לכוונה הכללית — שככל פרט הוא קריטי למימוש הכוונה — שייכת לבינה, התובנה שתופסת את כל הכוונה של כל הבריאה, **ה** עילאה שבשם. ההשפעה של כל פרט על זולתו, שאומרת שכל דבר נמצא ביחסי־גומלין עם הסביבה שלו — "חסיד עושה סביבה"[פה] (ואם לא, עליו להשבר מכך לגמרי) — שייכת למדות הלב (סט של רגשות, שענינם יחסי גומלין), ה־**ו** שבשם. ההשגחה על הפרט בפני עצמו היא המלכות — מלכות בית דוד שדנה כל פרט ב"דינא דמלכותא" — **ה** תתאה שבשם. הבעל שם טוב אמר שהאמונה בהשגחה פרטית היא אמונה בה' ובדוד (והכפירה בהשגחה פרטית היא כפירה בשניהם), ובעצם המבנה הזה הוא מה', "אחד האמת", לדוד, שרגיש לכל 'צביטה' פרטית ומתעורר ממנה.

ולסיכום:

- **י** "אחד האמת"
- **ה** כל הפרטים משתלבים בכוונה הכללית
- **ו** השפעת הפרט על הסביבה
- **ה** השגחה על הפרט

סבה ועילה

התורה הבאה כאן[פו] 'נכנסת' לתוך העלה

פב ראה באגרת מו"ה ר' אייזיק מהומיל שנדפסה בספר **לב לדעת** מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

פג ראה **אור ישראל** פי"א בסיפור "מה יפו פעמיך בנעלים".

פד תניא פל"ה בהגהה. ראה פלה"ר ד"ה "ואשה אחת" פ"ז (סא, ד).

פה לוח "היום יום" ל' אדר א'.

פו שם אות קפ.

לא רוצים שההשגחה תישאר רק כסבה מקיפה ונעלמת, אלא שיהיה גם פן של ממלא כל עלמין בהשגחה – פן שמורגש לנברא

שמתגלגל ברוח, לחוש מה שמתרחש איתו:

כך אנו לומדים בתורתו של מורנו הבעש"ט נ"ע דכל ברואי הדצח"ם כולם מושגחים מאתו יתברך בכל פרטי פרטיות ענייניהם כל אחד לפי מעלתו. והקב"ה מסבב כמה סבות ועילות בכדי לפעול איזה פעולה הנוגע להנברא. והכל הוא בהשגחה פרטי פרטיות הנראה במוחש ממש, דבאמצע הקיץ ביום בהיר אשר השמש זורח בכל תקפו לפתע פתאום מתעורר רוח חזק המנענע עלי האילן ונתלשים כמה עלין ומפרק קש הגגות וקשי התבן המתגוללים ע"פ הארץ מגביהם ומטלטלם ממקום למקום. וכעבור איזה רגעים נשקט הרוח והיה כלא היה. דכונת הרוח חזק היה עילה וסבה מאתו יתברך לפעול תלישת עלי האילן ופריקת איזה קשי תבן מהגג ולטלטל העלים הנתלשים והקש המתגלגל לאותו המקום כפי גזרת ההשגחה העליונה ית' בשביל כונה אלקית. והיינו שגם טלטול העלים או קשי התבן המתגוללים ברחוב או בשדה הוא בהשגחה פרטית. ומכל שכן במין המדבר בכלל ובישראל עם קרובו יתברך בפרט דהשגחה העליונה יתברך הוא בפרטי פרטיות כל הענינים.

בתורה הזו כתוב שכל הפרטים שמתרחשים הם "עילה וסבה מאתו יתברך" לפעול פעולה מסוימת (צריך קודם כל להאמין בכך, על אף שבמרבית המקרים אי אפשר להבין את התכלית של פרטי ההשגחה). לפעמים הביטוי הוא "עילה וסבה" או "סבה ועילה"[פז] ולפעמים משתמשים רק באחד מהם — בדרך כלל בסבה. היחס בין סבה ועילה הוא כמו סובב כל עלמין וממלא כל עלמין. במאמר היסודי על השגחה פרטית בחב"ד, ד"ה "אדה נא ואראה" בתורה אור[פח], מוסבר שההשגחה הפרטית על כל הפרטים איננה פועלת ריבוי או שינוי באחדות ה', משום שהכל "**גלוי וידוע לפניו**"[פט] (בגימטריא **השגחה**!) — ידיעת ה' לא מתלבשת בנברא, אלא הכל גלוי לפניו כאחד ובדרך ממילא (על דרך "כולם נסקרים בסקירה אחת"[צ]). אף על פי כן, יש תופעה של "עיני הוי' המה משוטטים בכל הארץ"[צא] ו"הוי' עיניו משׂטטות בכל הארץ"[צב], מלאכים שיורדים לראות את הנעשה בארץ וחוזרים לדווח (והם מגיעים עד הכלים דאצילות) — ולא באופן של "גלוי וידוע" — כדי שההשגחה תתפס גם במודעות של הנבראים. כלומר, לא רוצים שההשגחה תישאר רק כסבה מקיפה ונעלמת, אלא שיהיה גם פן של ממלא כל עלמין בהשגחה — פן שמורגש לנברא. הסבה היא סובב, אבל העילה — ש'מתווכת' על ידי מלאכי אלקים שעולים ויורדים בסולם[צג] — מורגשת באופן של "נורא עלילה על בני אדם"[צד]. באמת, שני הממדים של ההשגחה הם מצד עצמות ה' (שיש בה נשיאת הפכים, שהפילוסופים שמוטרדים מהסתירה־לכאורה בין אחדות לריבוי לא יכולים להשיג, ושם הריבוי איננו סותר את האחדות) — ממד הסבה מצד החפצא של העצמות וממד העילה מצד הגברא של העצמות[צה], ואכמ"ל.

השגחה על ההכי־קטן

באות הבאה[צו] יש הדגשה משמעותית על ההשגחה על הדברים הכי קטנים:

הבעש"ט נ"ע מסביר שלכל אחד מן הנבראים יש מקום מיוחד למעלה. לכל נברא ויצור — מקום

פז **סבה־עילה** (לפי הכתיב כאן) עולה **יעקב**, ז"פ (ממוצע כל אות) **הוי'**.

פח תו"א וירא יד, ד.

פט בריבוי מקומות בחז"ל. ראה לדוגמה תענית כ, א; מגילה יג, ב; כתובות קד, א.

צ ראש השנה יח, א.

צא זכריה ד, י'.

צב דברי הימים־ב טז, ב.

צג ע"פ בראשית כח, יב.

צד תהלים סו, ה.

צה ראה על שני הממדים האלה בשיעור כ' תשרי תשפ"ה (ובשיעורים שאחריו).

צו שם אות קפא.

מיוחד בהתאם למהותו. אינו דומה דומם לצומח, צומח לחי וחי למדבר, ובמדבר גופא — ישראל הם עם קרובו. אך ההשגחה הפרטית היא גם על היצור הזעיר ביותר. והוא מסיים שאות ההשגחה הפרטית שעל עם קרובו יתברך אי אפשר לתאר. והדברים קל וחומר, ומה דבר קטן כזה, אם העלה או הקש יהיו במקום זה או יטולטלו למקום אחר הוא בהשגחה פרטית, מכל שכן במה שנוגע ליהודי, שהוא בהשגחה פרטית, שאי אפשר להבין.

הדוגמה של הבעל שם טוב לדבר הכי קטן היא עלה או קש, אבל היום הדבר הכי קטן הוא 'מיתר' (הקטן לאין־ערוך מהחלקיק המוגדר הכי קטן). באידיש הביטוי שלו הוא "דער גרעסטער קלייניקייט" (הקטן הכי גדול) — "מאן דאיהו זעיר איהו רב"[צז]. בהמשך[צח] הוא משתמש גם בביטוי "קלענסטער קלייניגקייט" (הקטן הכי קטן). עיקר ההשגחה הפרטית מתגלה בהתבוננות על הקטנות — כמו שעיקר הפיזיקה הוא העיסוק במיקרוקוסמוס. גם המקרוקוסמוס משמעותי ומלא סודות, יש לימוד עצום באסטרונומיה, אבל ההבנה בגדול שבגדול מגיעה דווקא דרך מחקר הקטן שבקטן, לשם כך בונים מאיץ חלקיקים. מי שמאמין רק בהשגחה כללית הוא עם ראש של אסטרונומיה — אסטרונאוט... — שהדברים הגדולים תופסים מקום. האמונה בהשגחה פרטית אומרת שכמה שמשהו יותר קטן תופס יותר מקום. מכאן גם מובן הסוד של "כי אתם המעט מכל העמים"[צט], החשיבות דווקא של הקטן והמועט. לכן גם הכלי לראות את ההשגחה הפרטית הוא המדות של השפלות והצניעות, כמו שהוסבר.

מפגשי השגחה פרטית

בעוד תורות בהמשך מודגש הממד האנושי בהשגחה פרטית, דווקא במפגש בין 'מדברים' (מעבר להליכה ממקום למקום). יש תורה[ק] שהיא על דרך "איזהו חכם? הלומד מכל אדם"[קא]:

שיטת מורנו הבעש"ט בהשגחה פרטית היא שהקב"ה מסבב סיבות שיפגשו בזמן פלוני עם איש פלוני הרי זה לשם כוונה. כל אחד צריך להיות לו מלמד ללמוד ממנו. מי שלא מאמין בכך הוא כופר ר"ל.

הוראה אפשר וצריך ללמוד מכל דבר בעולם שהאדם רואה, לא רק מבני אדם, אבל לפעמים קשה לראות את ההשגחה הפרטית דווקא במפגש עם אדם שפוגע בי או אדם רשע שמדבר אפיקורסות, וצריך לדעת שגם זו השגחה פרטית ויש ללמוד מכל אחד משהו חיובי, איזו מדה טובה (ומי שלא מאמין בכך — הוא כופר ר"ל!).

ויש עוד דיוק[קב] לגבי הערך של הפגישה:

הבעל שם טוב — זכותו יגן עלינו — אמר, פגישה בין שני אנשים היא על פי סדר ההשגחה העליונה, כשכוונת הפגישה היא שהיא תנוצל לדבר של תורה ומצוות. כלומר, המפגש של אנשים הוא ברכה אלוקית שעל כל אחד משני האנשים שנפגשים ללמוד משהו אחד מהשני ולפעול אחד על השני גם בענין של תורה ומצוות, לא רק בצדקה וגמילות חסדים.

זהו וואדט חזק, שמטרת ההשגחה היא לא רק לתת צדקה אלא ששני אנשים שנפגשים יתחזקו בתורה ומצוות. אפשר היה להסביר שה' זימן את העני כדי שאתן לו צדקה, שהיא כללות כל המצוות[קג], אבל אם נתתי לעני צדקה, ואני מרגיש ש'יצאתי ידי חובה' של תוצאה טובה מהפגישה, באמת עדיין לא 'יצאתי ידי חובת ההשגחה' — צריך גם התעוררות של תשובה או הוספה בתורה. הכלל כאן הוא שהשגחה פרטית היא לא רק משהו להסתכל עליו — להכנס לקולנוע ולראות סרט... — אלא יש בה הוראה

צז זהר ח"א קכב, א.
צח שם אות קפד.
צט דברים ז, ז.

ק שם אות קפה.
קא אבות פ"ד מ"א.
קב שם אות קפז.
קג בבא בתרא ט, א.

ודרישה, "המעשה הוא העיקר"[קד], ולא מספיק רק המעשה ה'פשוט' של הצדקה, אלא צריך להבין שיש כאן כוונה עליונה של עבודה פנימית.

ה. להתעלות עם ההשגחה

השגחה מגלה מעלות

יש כאן עוד תורה יפה[קה], שבעצם מסכמת ארבעה יסודות של דרך הבעל שם טוב:

א) הבנת התורה. **התורה כולה שמותיו של הקב"ה. וכשם שענין השם הוא רק ידיעה ולא השגה מוחלטת, הנה כן התורה, גם ההלכות המבוארות לפנינו, אינן אלא ידיעה ולא השגה מוחלטת, להיות דלפנימיותה אין סוף.**

היסוד הראשון כאן הוא בעצם התחושה ש"תורת הוי' תמימה"[קו] כפירוש הבעל שם טוב (שהסביר הרבי הרש"ב ביסוד ישיבת תומכי תמימים)[קז] — שכל מלה בתורה היא אין־סוף, ושלכן ההשגה בה היא רק "ידיעת המציאות" ולא הבנה מוחלטת (וגם את הנגלה שבה אי אפשר להבין בלי הפנימיות, בלי הידיעה שיש לה פנימיות אין־סופית).

התוכן כאן לא קשור בגלוי להשגחה פרטית, אבל נקשר אותו למושגים שאמרנו קודם: הסברנו שיש תפיסה של השגחה על הפרט בפני עצמו, תפיסה של השגחה על הפרט עם כל ההשלכות שלה על יחסי־הגומלין שלו עם מעגלים מתרחבים והולכים, הבנה שכל פרט קשור לכוונה הכללית ותפיסה שהכל אחד. בתורה, אפשר ללמוד מלה ולהבין את הפשט שלה — זו המדרגה התחתונה, שעוסקת בפרט בלבד. אבל בשביל להבין את המשמעות, מה ה' רוצה כאן, חייבים להבין גם את ההקשר — לקרוא את כל הפסוק, את כל הפרשיה, ולפעמים גם את כל הספר ואת כל התורה. ההבנה של המלה נגזרת מכל ההקשר וגם משפיעה על כל ההקשר, במעגלים הולכים ומתרחבים (כשהאמת של התורה היא קוהרנטית, משתלבת בכל שאר הידע התורני). למעלה מכך, כמו המדרגה השלישית של ההשגחה, תופסים שכל מלה בתורה היא שם של ה'[קח], כמו שכתוב כאן בפירוש — ה' הוא מחויב המציאות, ואם כל פרט מחויב המציאות כדי להשלים את הכוונה הכללית, כל פרט הוא בעצם שם של ה'. למעלה מכך יש גם את המדרגה הרביעית, שהכל הוא אחדות אחת ממש — זו התפיסה שכל התורה היא שם אחד ארוך של הקב"ה[קט], ש"הוא ושמו אחד"[קי], "אורייתא וקוב"ה כולא חד"[קיא].

בכל אופן, העיקר כאן לעניננו הוא היסוד השני, שהוא במפורש השגחה פרטית:

ב) השגחה פרטית. **לא זו בלבד שהיא על כל נברא בפרט בפרטי פרטיות, אשר הקב"ה מוציא רוח מאוצרותיו לגלגל את הקש והתבן, שבכל זה יש כוונה מיוחדת, הנה לבד זאת הכוונה היא חיות הנברא במעלתו לבד החיות — שהוא מקיימו בלבד.**

כאן הבעל שם טוב אומר שמעבר לכוונה בגלגול העלה, הקש והתבן, עם הכוונה המיוחדת שבה[קיב], יש כוונה פנימית נוספת — (לא רק השלמת כוונת הבריאה, אלא) "חיות הנברא במעלתו". השגחה פרטית שמתגלה כדבר טוב מאד. מה הכוונה? הבעל שם טוב לא אומר כאן שההשגחה הפרטית היא ההתהוות אלא החיות, ובחיות עצמה הוא מגלה שתי מעלות.

קד תקו"ז תקון ס (צג, ב); תקון ע (קלג, ב). ראה אבות פ"א מי"ז.

קה שם אות שצג (וראה באריכות אור ישראל שער שביעי בסיפור "אמונת צדיקים").

קו תהלים יט, ח.

קז הוספות לכש"ט (קה"ת) אות נט. וראה מאור עינים לאבות ד"ה "מאוד מאוד".

קח ראה זהר ח"ב פז, א. הקדמת הרמב"ן עה"ת. יונת אלם פכ"ט.

קט ראה הקדמת הרמב"ן הנ"ל.

קי זהר חדש (מרגליות) מדרש הנעלם ב, ב.

קיא ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ס, א; תקו"ז תקון ו בתחלתו. ובכ"מ.

קיב יש לשים לב שכאן - ובתורות רבות נוספות לעיל - הבעל שם טוב לא מציין שכוונת גלגול העלה הוא להצל מהשמש על תולעת או נמלה (כפי שמתואר לעתים), משום שכוונה זו היא בגדר עילה (קרובה וגלויה), והדגש כאן הוא על כוונה שבגדר סבה (מקיפה ונעלמת), ודוק.

לפעמים מזהים־משווים את החיות וההתהוות, אבל למרות ששתי המדרגות האלה מתחברות — "ואתה מחיה את כֻּלם"[קיג], "אל תקרי 'מחיה' אלא 'מהוה'"[קיד] — מסתבר שהן שני דברים. קודם ה' מהווה את הדבר, בכל רגע, ואחר כך הוא מחיה אותו בהתלבשות פנימית של נשמה בגוף, שיותר שייכת כאן להשגחה הפרטית. ה' מהווה את הדבר, אחר כך הוא מחיה־מקיים אותו, שימשיך להתקיים — כמו שמירה על הקיים — אבל יש קומה יותר גבוהה של חיות, שהיא עיקר ההשגחה, להחיות את המעלות של הנברא. החיות שמקיימת בלבד היא לשמור שהאדם לא ימות — גם דבר טוב... — אבל השמירה המעולה היא שהאדם יצליח לממש את כל הכשרונות שלו, את המעלות שיש בו. זו מדרגה גבוהה הרבה יותר, ולפי מה שכתוב כאן היא עיקר ההשגחה הפרטית — זהו עוד חידוש יפה לגבי מושג ההשגחה הפרטית.

שני היסודות הבאים של החסידות שמובאים באותו דרוש הם "מעלת ישראל", עם הדגש שגם "הקטן שבישראל מעטיר עטרת תפארת לגדול ה' ומהולל מאד" (דגש שהיסוד השלישי שייך ל"תפארת ישראל"[קטו], עיקר מדות הלב), ו"אהבת ישראל" כמעלה עצמית שמעבר לכל המדות הטובות. מתבקש להקביל את ארבעת היסודות הללו לאותיות שם הוי' ב"ה — התורה בחכמה ("אורייתא מחכמה נפקת"[קטז]), ההשגחה בבינה (כפי שיוסבר), מעלת ישראל במדות ("תפארת ישראל", כנ"ל) ואהבת ישראל לכל יהודי ויהודי במלכות (כנסת ישראל)[קיז]. לפי ההקבלה הזו, החידוש כאן הוא שהשגחה פרטית היא מוחין דאמא. גם האבא משגיח על הילדים, אבל זו השגחה מרחוק, והבעל שם טוב רוצה שההשגחה הפרטית תהיה השגחה מקרוב — "כי קרוב אליך הדבר מאד"[קיח] — השגחה אמהית שתכליתה לפתח ולטפח את כל המעלות הטמונות בילד שנולד מתוך רחמה.

גם האבא משגיח על הילדים, אבל זו השגחה מרחוק, והבעל שם טוב רוצה שההשגחה הפרטית תהיה השגחה מקרוב – השגחה אמהית שתכליתה לפתח ולטפח את כל המעלות הטמונות בילד שנולד מתוך רחמה

"נשמת אדם תלמדנו"

יש עוד רצף של תורות[קיט] — תחת הכותרת 'עבודת ה'' — המדגישות שכל מה שאדם רואה ושומע הוא הוראה בעבודת ה'. העבודה כשעוסקים ביסוד ההשגחה הפרטית היא להבין מה ה' רוצה ממני כשהוא מראה לי משהו, וצריך לעורר רחמי שמים כדי לזכות בכך. גם כשאדם קורא משהו בחדשות, בעניני העולם הזה, הבחירה בידו האם הדברים יוליכו אותו "לשאול תחתית אפל וצלמות" או "למקום אורה וחביון עוזו יתברך ויתעלה".

בהקשר הזה מובא כאן אחד הביטויים הכי חשובים של הבעל שם טוב — "נשמת אדם תלמדנו":

הבעל שם טוב נ"ע אומר, כל מה שאדם רואה וכל מה שהוא שומע יש בו משום צו והוראה מסויימת מן השמים בעבודת השי"ת, אלא צריכים להבין מה שרואים ומה ששומעים, ולא למטעות חלילה במשמעות הדבר ששמעו או ראו. ההבנה

קיג נחמיה ט, ו.

קיד פרדס רמונים ש"ו פ"ח; ראשית חכמה שער הקדושה פ"ז; של"ה שעה"א אות ס (ערך 'ספוק'); תניא שער היחוד והאמונה פ"ב.

קטו איכה ב, א.

קטז זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

קיז ועיי"ש בהמשך הדברים על פעולת אהבת ישראל ביחס ל"דינא דמלכותא" לגבי כל יהודי.

קיח דברים ל, יד.

קיט שם אותיות רכג־רכו.

האמיתית במשמעות הדבר ששומעים ורואים, באה על ידי 'נשמת אדם תלמדנו'.

'נשמת אדם תלמדנו' הוא מה שבאדם נעשה השכל מואר, ונופלים לו הסברים שונים על מה שיכולה להיות המשמעות בעבודה ממה שראה ושמע, וכך מגיע האדם להבין את ההוראה מן השמים בעבודת ד'.

הבעל שם טוב נ"ע אומר שהדרך הבטוחה ל'נשמת אדם תלמדנו' היא א) על ידי פרק תהלים לבבי־שלהבתי. ב) על ידי עשיית טובה ליהודי בטרחה בגופו לא רק בממונו. ג) ועל ידי אהבת ישראל במסירות נפש.

הבעל שם טוב נ"ע רואה את הגילוי של 'נשמת אדם תלמדנו' באומר התהלים יותר מאשר בתלמידי חכמים המחדשים חידושים ופלפולים בתורה.

הבעל שם טוב נ"ע אומר שפרק תהלים לבבי, הטרחה בעשיית טובה ליהודי בגשמיות או ברוחניות ואהבת ישראל, הם המפתחות המתאימים לכל המנעולים של היכלות הרחמים, הרפואה והישועה, ושל דלתות הפרנסה.

מתוך האמונה בהשגחה פרטית, ומתוך השפלות שהיא הכלי לראות את ההשגחה, צריכים גם להבין את המסר — ולכך זוכים רק על ידי "נשמת אדם תלמדנו", שהבעל שם טוב מסביר איך זוכים לה — אש לבבית של אמירת תהלים, עשית טובה ליהודי בטרחה גם בגופו (ולא רק בממונו) ואהבת ישראל במסירות נפש פנימית (שלמעלה גם מטרחת הגוף), לחשוב עליו, להתפלל עליו, להתמסר לאהוב אותו.

"תורתי אל תעזֹבו"

נסיים בעוד ווארט אחד[קכ] — פירוש על הפסוק "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזֹבו"[קכא]:

"כי לקח טוב נתתי לכם", זהו תורת הנגלה, שיכול להיות שיחשבו שנתתי "לכם", שזהו לכם ושוכחים על נותן התורה, מחפשים היתרים ומקשים קושיות, אך אם "תורתי", כשלומדים פנימיות התורה, מאמינים בהשגחה פרטית, אז "אל תעזובו", לא נעזבים.

מהפסוק "כי אם בתורת הוי' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה"[קכב] לומדים חז"ל[קכג] שבתחלה התורה היא "תורת הוי'" ורק בהמשך הלימוד היא הופכת להיות "תורתו" של הלומד. כאן הבעל שם טוב מדגיש דווקא את המעלה של תורה שנשארת "תורתי", תורתו של ה', והלומדים לא מרגישים שהיא נתנה להם ושוכחים את נותן התורה. מי שעוסק רק בנגלה, "לקח טוב נתתי לכם", עלול לשכוח־לעזוב את נותן התורה ומתקיים בו "אם תעזבני יום אעזבך יומים"[קכד]. על ידי לימוד פנימיות התורה זוכים להאמין בהשגחה פרטית, מודעים כל הזמן לנוכחות ה' והקרבה שלו אלינו תמיד, ואף פעם לא נעזבים. כאן עיקר החידוש הוא שתכלית כל לימוד פנימיות התורה היא ההכרה בהשגחה הפרטית — העולמות העליונים ושאר המושגים העמוקים בחסידות יכולים להשאר רחוק־רחוק, והדבר היחיד בו מרגישים שה' קרוב אלי הוא ההשגחה הפרטית. כשהאדם רואה וחי את ההשגחה הפרטית בכל רגע, בזכות לימוד פנימיות התורה, הוא אף פעם לא עזוב.

ו. פרצוף ההשגחה הפרטית

נחזור ונסכם את החידושים לגבי השגחה פרטית וננסה, כדרכנו, לעשות מהם פרצוף:

ראש השנה – יום ההשגחה

התורה הראשונה שלמדנו הדגישה את החיבור של האמונה הטהורה בה' עצמו לאמונה בהשגחה פרטית — סוד האמונה בה' ובדוד —

קכ הוספות שם אות פג.

קכא משלי ד, ב.

קכב תהלים א, ב.

קכג עבודה זרה יט, א.

קכד ע"פ רש"י לדברים יא, יג (עפ"י ספרי עקב יא, כב). ילקוט שמעוני דברים רמז תתעג.

את חשיבות המודעות להשגחה הפרטית, שאפשרית דווקא מתוך שפלות, ואת הרגישות ל"דינא דמלכותא דינא" של ה' שמעוררת לתשובה וכך מגלה שההשגחה של הדין היא בעצם השגחה של רחמים. כל העניינים הללו 'מתכנסים' לעבודת ראש השנה:

"מצות היום בשופר" כדי לעורר אותנו מתרדמתנו, על דרך ה'צביטה' המעוררת לתשובה

הפסוק העיקרי של השגחה פרטית בתורה, שכבר הוזכר לעיל, הוא "תָּמִיד עֵינֵי הוי' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה"[קכה]. המודעות להשגחה הפרטית הזו מתחדשת דווקא בראש השנה, "מרשית השנה". "**רֵשִׁית**" כתוב חסר — רמז לחדש **תשרי**[קכו], ולתחושת החסרון שהיא הכלי להרגשת השגחה פרטית. החסרון בראש השנה, עליו נאמר "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו"[קכז], הוא מיעוט הירח (השפלות של המלכות) — "איזהו חג שהחדש מתכסה בו? הוי אומר זה ראש השנה"[קכח].

בראש השנה, היום הששי למעשה בראשית, נפלה תרדמה על אדם הראשון לצורך נסירת חוה[קכט], סוד בנין המלכות (שחוזר בכל שנה)[קל], ו"מצות היום בשופר"[קלא] כדי לעורר אותנו מתרדמתנו, על דרך ה'צביטה' המעוררת לתשובה. תכלית התשובה — החל מתשובה תתאה, מתוך יראת המלכות, וקבלת עול מלכות שמים — היא שנדבק בה' ונבקש את מלכות בית דוד, סוד בנין המלכות בראש השנה. על ראש השנה נאמר "דינא דמלכותא דינא" — "דינא קשיא" ביום הראשון ו"דינא רפיא" ביום השני[קלב] — כאשר הדין עצמו מתהפך לרחמים, בסוד "עלה אלהים בתרועה הוי' בקול שופר"[קלג], "בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא הדין בדין הוא עולה, דכתיב 'עלה אלהים בתרועה', ובשעה שישראל נוטלין שופרות ותוקעין הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, דכתיב 'הוי' בקול שופר', ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך להם מידת הדין למידת רחמים"[קלד].

עבודת יום כיפור

כהמשך לכך, מתבקש להקביל את התורה השניה שלמדנו לעבודת יום כיפור. החידוש בתורה השניה היה שהמודעות להשגחת ה' מביאה להשתוות ומתוך כך לעבודת "בכל דרכיך דעהו", ושעל האדם להתפלל שיזכה לראות את ההשגחה הפרטית ויבין שהכל לטובתו.

ביום הכיפורים אנחנו מגיעים להכרה שהכל הוא ה', שגורמת להשתוות. יום כיפור הוא "יום אסור באכילה. יום אסור בשתיה. יום אסור ברחיצה. יום אסור בסיכה. יום אסור בתשמיש המטה. יום אסור בנעילת הסנדל. יום שימת אהבה ורעות. יום עזיבת קנאה ותחרות"[קלה] — הכל מתוך השתוות, כאשר ידוע מצדיקים ש'ביום כיפור מי צריך לאכול?'[קלו] (ועל דרך זה בכל חמשת העינויים של יום כיפור, שמתוך ההשתוות אינם עינויים כלל). על העינוי של יום כיפור, מתוך אותה השתוות, נאמר "ולחיותם ברעב"[קלז] — הרעב עצמו מוסיף חיות ותענוג[קלח]. זהו תענוג של עולם הבא, המתגלה בעולם הזה דווקא בתיקון הברית — אבר התענוג — שהוא

קכה דברים יא, יב.
קכו ראה בעה"ט עה"פ.
קכז תהלים פא, ד.
קכח ר"ה ח, א.
קכט בראשית ב, כא.
קל דרושי ר"ה בפע"ח ושעה"כ.
קלא ר"ה פ"ג מ"ג.
קלב זהר ח"ג רלא, ב (וראה של"ה מסכת ר"ה פרק תו"א קונטרס השני).
קלג תהלים מז, ו.
קלד פסיקתא דרב כהנא כג, ג (וע"ש אות ח על כח התשובה לפעול זאת). וראה עד"ז ויקרא רבה כט, י.
קלה מחזרת הש"ץ למוסף יו"כ.
קלו בשם רבי לוי יצחק מברדיטשוב. הובא בשיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ה סל"ג.
קלז תהלים לג, יט.
קלח לקו"ת שה"ש יד, ב ובכ"ד.

הלימוד מכל אחד תלוי באהבת הניצוץ האלוקי שבו (שהוא־הוא מה שעלי ללמוד ממנו), אהבת המקבל אל המשפיע

ענין עיקרי ביום כיפור[קלט], והוא הנותן כח לקיים "בכל דרכיך **דעהו**" (**דע**־חבר את **ה** תתאה ל־**ו** — חיבור בכח ספירת היסוד). כמובן, יום כיפור הוא גם יום שכולו תפלה — היום היחיד בו אנחנו מתפללים חמש תפלות — כשתכלית התפלה היא לראות את השגחת ה' הטובה עלינו.

פרצוף ההשגחה

במושגי הספירות, שני הכללים הגדולים בהם פתחנו, ומקבילים לראש השנה ויום כיפור, מקבילים לכתר ולדעת המשתקפים ביסוד ובמלכות[קמ]: הראש העליון של הכתר (רדל"א) הוא האמונה המשתקפת במלכות[קמא], בסוד "אני ראשון ואני אחרון"[קמב], האמונה בה' הבאה לידי ביטוי בעבודת ההמלכה של ה' בראש השנה (תיקון כתר מלכות). ההשתוות רווית־הענג שייכת לראש השני שבכתר (רישא דאין) — סוד "שבת שבתון"[קמג] של יום כיפור, תענוג עליון — כפי שהוא מתגלה בדעת־במודעות (אך שרשה בדעת דרדל"א המאיר באוירא[קמד]) ומשם ביסוד (כח הדעת־החיבור בתוך מדות הלב) ומתקנת אותו[קמה], כדי להגיע ל"בכל דרכיך דעהו", כנ"ל.

תפלות יום כיפור עצמן הן במלכות, סוד "ואני תפלה"[קמו] במלכות.

ההשגחה הפרטית בהליכה — מתוך צניעות ("הצנע לכת") ותמימות ("הלך בתום ילך בטח") — שייכת לרגלים, נצח והוד.

ההשגחה הפרטית גם בממד השלילה, ה'לא' וה'חסר', שדורשת מהאדם למלא אותו, שייכת לספירת הגבורה, כח השלילה והצמצום, הדורשת מהאדם להתגבר (כפי שהוסבר, הצמצום עושה "חותם שוקע" המעורר את המטה לבוא אליו כ"חותם בולט", היינו סוד שרש האבר־חי, כח גברא של המטה בגבורה של מעלה).

חיבור ההשגחה הפרטית לכלל הגדול שייכת לספירת התפארת, המצרפת את כל מגוון הפרטים לתמונה אחת. דווקא בתפארת זיהינו ארבע דרגות של של מודעות להשגחה הפרטית, כנגד ארבע אותיות שם הוי' ב"ה, המאיר בשלמותו דווקא בספירת התפארת[קמז]. נשמת התפארת היא הדעת[קמח] ("דעת הוי'"), כאשר "**וה**נגלת" (השגחה פרטית והשלכות ההשגחה הפרטית על כל שאר הפרטים) כנגד דעת תחתון ו"הנסתרת" (הצטרפות הכל לכוונה העליונה והתודעה שהכל אחד) כנגד דעת עליון — "אל דעות הוי' ולא־ולו [כתיב וקרי] נתכנו עלילות"[קמט], סוד ההשגחה הפרטית (דעת עליון מאירה בשליש העליון־המכוסה של התפארת, סוד "עץ החיים"[קנ] שאין בו מודעות עצמית, ושם יש רק הכרה בכוונה האלקית הטובה של

קלט שעה"כ דרושי יום הכיפורים א. ראה גם לקוטי הלכות הלכות יו"כ א ובכ"ד.

קמ המשכת הכתר ליסוד ומלכות היא בסוד "מכתם לדוד" (תהלים טז, א; וראה מלכות ישראל ח"ב מאמר "שמות המלך" עמ' צב; מענין גנים פרשת כי תשא; מחול הכרמים עמ' קה הערה ו) – "מכתם" הוא הכתר (סוד "ראשי כתם פז") המתבטא בתיקון הברית, "מכתו תמה" (סוטה י, ב; הובא ברש"י עה"פ), הברית (יסוד) של דוד (מלכות) – שיש לדרוש גם כ'**מחתם** לדוד' ב**חיתום** של יום כיפור, וד"ל.

קמא ראה ע"ח שי"ג פ"ב; סוד ישרים למוהרי"ח ח"ג שאלה י; לקו"ת חקת נח, ב. ובכ"מ.

קמב ישעיה מד, ו.

קמג ויקרא טז, לא.

קמד ע"ח שי"ג פ"ו; שער מאמרי רשב"י משפטים.

קמה כל וידויי יום כיפור – עיקר מצות התשובה במעשה, לפי הרמב"ם – הם תיקון הברית, המשכה מבינה־תשובה (בה גילוי עתיקא, התענוג המדובר בפנים) ליסוד (בסוד "שאול מרחבות הנהר"), וד"ל (כאשר השייכות בין המשכת הדעת ליסוד, כמבואר בפנים, והמשכת הבינה ליסוד, כמבואר כאן בהערה, היא בסוד "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת").

קמו תהלים קט, ד.

קמז ע"ח שמ"ד פ"ו. תו"א נח י, ב.

קמח ע"ח כללי מהרח"ו כ; פע"ח שער הלולב פרקים ב־ג. ע"פ תקו"ז תקון יג (כט, א).

קמט שמואל־א ב, ג. ע"ח שכ"ה דרוש ב (מ"ק); סידור עם דא"ח ד"ה "מזמור לתודה" (מד, א). ובכ"מ.

קנ ראה זהר ח"ב קיז, א. ובכ"מ.

כל המתרחש[קנא], ודעת תחתון מתלבשת בשני השלישים התחתונים־המגולים, סוד "עץ הדעת טוב ורע", המודעות העצמית[קנב], בה נדמה שיש טוב וגם רע בהשגחה הפרטית, ודוק).

הסבה והעילה של ההשגחה הפרטית — 'מקיף רחוק' ו'מקיף קרוב' בהשגחה — הן בסוד פרצופי עתיק (סבת כל הסבות, שרש הסובב) ואריך (עילת כל העילות, שרש הממלא) של הכתר. ההסבר ששרש שתי הבחינות הוא צד החפצא וצד הגברא שבעצמות ששייך לצד הזכרי והנקבי בפרצופי הכתר (ימין־שמאל בפרצוף אריך אנפין ופנים־אחור בפרצוף עתיק יומין[קנג]), וד"ל.

ההשגחה הפרטית דווקא על הכי קטנים היא מצד פרצוף ישראל־סבא המשגיח על זעיר־אנפין (מקום הקטנות), כמאמר יעקב־ישראל בתפלתו על השגחת ה' עליו "קטנתי מכל החסדים"[קנד] (מקור הקטנות).

> דווקא מתוך לימוד פנימיות התורה, מתוך בטול בעצם, מתגלה העומק־הפנימיות של ההשגחה הפרטית, ה'סוד' והכוונה של ההשגחה

תחושת ההשגחה הפרטית דווקא במפגש בין אנשים — מתוך אהבת רעים — שייכת לספירת החסד־האהבה. הלימוד מכל אחד — "כל אשר בשם ישראל יכונה"[קנה], וכולל גם אינו־יהודי, שבמפגש עמו גם הוא שליח מאת ה' ללמדני דבר בעבודת ה' שלי — תלוי באהבת הניצוץ האלוקי שבו (שהוא־הוא מה שעלי ללמוד ממנו), אהבת המקבל אל המשפיע.

ההשגחה האמהית, שמיועדת לטפח את מעלות המושגח, שייכת כמובן לאמא, ובפרט לפרצוף התבונה, המטפחת את הבנים־המדות.

היכולת להבין את ההוראה בעבודת ה' בהשגחה הפרטית, "נשמת אדם תלמדנו", שייכת לבינה (פרצוף אמא עילאה בפרט), בסוד "נשמת שדי תבינם"[קנו] (המקור בתנ"ך למטבע־הלשון של הבעל שם טוב).

ההכרה שתכלית פנימיות התורה, "תורתי", היא האמונה וההרגשה של ההשגחה הפרטית (ששומרת לא להעזב מה'), שייכת לפרצוף אבא עילאה (הפרצוף העליון של החכמה, "אורייתא מחכמה נפקת"[קנז]), מדרגת השמן שבתורה[קנח], רזין ורזין דרזין דאורייתא (**רזי תורה** עולה "**צפנת פענח**"[קנט], ראית־הבנת ההשגחה הפרטית). דווקא מתוך לימוד פנימיות התורה, מתוך בטול בעצם, מתגלה העומק־הפנימיות של ההשגחה הפרטית, ה'סוד' והכוונה של ההשגחה (השפלות היא הכלי לגילוי ה'פשט' של ההשגחה הפרטית, המציאות שלה — שאין מקרה ח"ו, והכל הוא השגחה פרטית מאת ה' יתברך לשם השלמת כוונת הבריאה בכלל והתיקון שלי בפרט — אך רק הבטול הוא הכלי להשגה פנימית במהות המסר האלוקי).

עד כאן התאמה לספירות, עם אותיות קצרות, בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד" — שכל תלמיד יתבונן וישלים את החסר...

קנא ראה גם תניא אגה"ק יא.

קנב ע"פ סה"מ "אתהלך־לאזניא" עמ' נה (ובכ"מ). מבואר באריכות בספר מודעות טבעית.

קנג ע"ח שי"ב פ"ב.

קנד בראשית לב, יא.

קנה לשון אדמו"ר הריי"צ (ע"פ ישעיה מד, ה), אג"ק ח"ב עמ' פ. וש"נ.

קנו איוב לב, ח.

קנז זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

קנח אמרי בינה שער הק"ש פנ"ד (נב, ד) ואילך.

קנט בראשית מא, מה ("**צפנת פענח**" עולה ד"פ **רז־אור**, ועם **השגחה פרטית** עולה 1848, וד"ל). "צפנת פענח" הוא יוסף הצדיק, שהשכיל להבין את ההשגחה הפרטית בכל מה שעבר עליו – הן בחיוב, בהזדמנויות ובהצלחות, והן בשלילה, מכירתו למצרים על ידי אחיו, ישיבתו בבית הסהר (ובשל הפגם בדרישתו משר המשקים להזכירו נדרש ל'חסר' של עוד שנתיים). את החוש הזה מקבל יוסף מיצחק אבינו, כנודע ש"**פענח**" עולה **יצחק** ו"**צפנת**" עולה אותיות המילוי של יצחק (כלומר, "**צפנת פענח**" היינו **יצחק** במילוי), ודוק.

הסיפור החסידי

ה'אוהב ישראל' מאפטא | ישראל הוא

רבי אברהם יהושע השל מאפטא נולד בשנת תק"ח לאביו רבי שמואל, אב"ד וראש ישיבה בניישטאט. לאחר חתונתו התמנה לרב בעיירה קולבסוב שבגליציה, ובזמן כהונתו ביקרו בעיר רבי לוי יצחק מברדיטשב ורבי משה לייב מסאסוב והשפיעו עליו להתקרב לחסידות. כחסיד, נסע בתחילה לרבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, ולאחר מכן החל לנסוע לרבי אלימלך מליז'נסק. הרבי ר' אלימלך אהבו וקירבו, והוא נחשב לאחד מארבעת יורשיו. בשנת תקמ"ו החלו חסידים להתקבץ בקולבסוב, ובשנת תק"ס החל לכהן כרב באפטא שבפולין, שם יסד בית מדרש חסידי. בשנת תקס"ט החל לכהן כרב ביאסי, העיר היהודית הראשית ברומניה, והפך למעין רב ראשי ליהדות רומניה. בשנת תקע"ג נפטר רבי ברוך ממז'יבוז', ורבי אברהם יהושע החל לכהן שם כאדמו"ר. בעשר שנותיו האחרונות נחשב לזקן צדיקי החסידות, נפטר בה' בניסן תקפ"ה ונטמן במז'יבוז' באֹהל הבעל שם טוב.

בעיר אפטא גר חייט עני. היה יוצא ונכנס תמיד בבית הרב הצדיק מאפטא, ותמיד היה מתאונן לפניו על גודל עניו.

פעם אחת בא החייט, וסיפר לרב כי ה' ריחם עליו — ויש לו עכשיו פרנסה בעזרת ה'. וישאלהו הרב סיבת הדבר, ויספר לו: כי אדון העיר מכר את הכפר הסמוך לאדון אחר, והאדון החדש עושה אצלו כל הבגדים שלו, ומרוויח החייט ממנו היטב. ויישמח על זה הרב מאוד.

אחרי איזה ימים בא החייט לבית הרב, ויספר לו כי שמע אומרים שהאדון החדש הוא יהודי מומר. ויאמר לו הרב: לך חקור אם באמת הוא מומר כדבריך, ותגיד לי. ויעש החייט כן, ונודע לו שאמת הדבר שהאדון מומר, ויבוא אל הרב ויספר לו. ויאמר לו הרב: אם כן, הנני נוזר עליך שלא תתפור לו בגדי שעטנז בשום אופן! ויבטיחהו החייט על זה.

אחרי איזה ימים נתן לו האדון בדים, שיעשה לו מהם בגד ליום הולדתו. אך כשרצה לעשות לו הבגד, ראה שחלקי הבגד הם שעטנז גמור ולא ידע מה לעשות. בתוך כך עברו איזה ימים, והוא לא התחיל עוד לעשות את הבגד, ויבא האדון בעצמו וישאלהו על הבגד ולא ענהו. ויכעס עליו האדון ויאמר: אם אינך רוצה לעשות את הבגד מדוע לא הגדת לי? הייתי נותנו לחייט אחר לעשותו. ויען החייט ויאמר: אני אינני אשם בזה שלא עשיתי לך את הבגד כי הרב אמר לי שלא אתפור לך בגד שעטנז. וילך האדון אל הרב ויאמר לו: אדוני הרב, מדוע אמרת לחייט שלא יתפור לי בגד שעטנז? — ויאמר לו הרב: חז"ל אמרו — ישראל, אף על פי שחטא — ישראל הוא. ונקשה להבין: האם נאמר שאם אחד חטא איזה חטא, איננו כבר ישראל? מדוע צריכים לומר שעודנו ישראל? אך דע ידידי, שחז"ל אמרו זה על חטא כזה שהוא מעניין ישראל, היינו כשאיש ישראלי ממיר דתו. על זה אמרו חז"ל: ישראל, אף על פי שחטא ולא רצה להיות ישראל, אף על פי כן ישראל הוא ואין מועיל לו כלום המרת דתו. ולכן, היות שאתה ישראל מומר וחז"ל קראו אותך בשם ישראל, לזה ציוויתי לחייט שלא יתפור לך שעטנז

נערך ע"י יהודה הס.

האסור לישראל.

כשמוע האדון את דבריו התחיל לבכות מאד, ויאמר: רחם עלי רבי ומורי, כי לא ידעתי עד כמה התורה אהבה את נפשו של איש ישראלי, שאפילו כשהשתמד ופנה עורף לדת ישראל אף על פי כן קוראים אותו עוד בשם ישראל. ויתן לו הרב תשובה, ויצוהו ליסע למדינה אחרת ויחזור לדת ישראל. ויעש כן, ונעשה בעל תשובה גדול.

חטא ישראל?

ה'אוהב ישראל' מאפטא פועל כאן בהתאם לשמו, ומשיב יהודי בתשובה כשהוא גורם לו לחוש עד כמה הוא אהוב, על אף החטא. אך כשעוסקים בחטא ותשובה, מתבקש להזכיר את תורת איז'ביצא — הגורסת כי אין חטא בעולם כלל. כך כתב רבי צדוק הכהן מלובלין, תלמידו של בעל 'מי השילוח' מאיז'ביצא: "לעתיד, שיתגלה זה ד'כל מעשינו פעלת לנו' וכל פעולת הנפש מה' יתברך, ואף הפעולות היוצאות מסדר התורה הם 'כבשי דרחמנא' ונמשכים מאמיתת מחשבתו יתברך... אז כשלג ילבינו כל חטאי ישראל".

על הקב"ה נאמר "לא יגורך רע", וממילא, כשיתגלה כי כל המציאות היא ה' יתברך, יסתבר כי כל רע הוא למעשה טוב. על כך נאמר "את רוח הטֻמאה אעביר מן הארץ", בגילוי עצום של אלוקות כאן בעולם הזה. אם כך, מאחר שלעתיד יסתבר כי החטא הוא רק מצד התפיסה המוגבלת שלנו, מדוע יש לחזור בתשובה?

אני הפגם!

כדי לחדד עוד את השאלה, נביא כאן תפיסה נוספת — הנראית הפוכה מתורת איזביצ'א ומדברי הרבי מאפטא גם יחד: ר' אשר פריינד, הצדיק הירושלמי, דיבר רבות על כך שהאדם הוא "מציאות של פגם". החטא כרוך בו, ובמילותיו של ספר התניא — "הנפש הבהמית היא האדם עצמו". חטא הוא לשון החטאה, החמצת המטרה, וכאדם מוגבל וחסר מובטח לי שאחטיא את השלמות בכל מה שאעשה. כך אמר הבעל שם טוב "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" — כי הכוונה לאותו טוב עצמו, שתמיד יהיה בו גם ממד של חטא. הדרך להימלט מכך היא על ידי המודעות לדבר זה עצמו — כשאדם יודע שהוא עצמו חסר ונוטה ליפול, ונשען באמת על ה' שיציל אותו מכך, הקב"ה עוזרו אל מול היצר.

שלוש מדרגות

יש כאן, אם כן, שלוש תפיסות עולם: זו של ר' אשר, הרואה באדם את ה"חטא"; זו של האוהב ישראל, הרואה בו "חטא ישראל"; וזו של בית איז'בצ'א הרואה בו את ה"ישראל" בלבד. מהי הדרך הנכונה מהו אם כן היחס הנכון לעצמי, ולחטא שחטאתי בו?

ניתן היה לחשוב שיש כאן מחלוקת. אך באמת אלו שלוש מדרגות הקיימות בו זמנית בכל יהודי, שכל צדיק הדגיש אחת מהן במיוחד, בהתאם לדרכו:

הרגשת ה"חטא" לבד, ללא הידיעה כי האדם נותר תמיד קשור ודבוק בה' יתברך, היא התפיסה הנוצרית המנתקת את האדם מן הקדושה. לא פלא אפוא, שהיהודי שהיה שבוי בתפיסה הזו המיר את דתו — עד שהתעורר להבין את טעותו בזכות הצדיק. הרגשת "חטא ישראל" לבדה, חסרה את השפלות העמוקה של "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו", ואת האור של "אין עוד מלבדו" שיתגלה במציאות בעת ביאת המשיח (ובאמת לאמיתו נמצא גם כעת). הסדר הנכון הוא של הכנעה הבדלה המתקה: ראשית הרגשת החטא, הכנעה; לאחר מכן הכרה כי "חטא" ואף על פי כן עודנו "ישראל" (וה' אוהב אותו מאד) — וזוהי ההבדלה מן החטא; ולבסוף גובר כל כך צד ה"ישראל" עד שלא נותר דבר מן החטא, כלומר שהחטא — ללשון חסרון — נחסר לגמרי (עצם החסרון נחסר), הוא נבלע ונעלם לעולמים ב'חור השחור' של פומא דתהומא רבא והכל נעשה גילוי אלוקות מופלא. רמז יפהפה לכך: **חטא**, **חטא ישראל**, **ישראל** עולים יחד "**שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד**!

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

הסברה יהודית בחו"ל

אני חלק מקבוצת סטודנטים יהודים בארה"ב שמקיימת פעילות נגד אנטישמיות ולמען ישראל בקמפוסים. בקרוב מתוכננת לנו פגישה עם קובעי מדיניות בישראל, כדי לחשוב כיצד אפשר לפעול יותר בשביל ההסברה הישראלית בחו"ל. מהו המסר שכדאי לי להעביר שם?

מענה:

מה שמעורר אנטישמיות בעולם הוא שכל מערך השגרירות עסוק בהפצת פילוסופיה של ציונות חילונית — כמה אנחנו צודקים, אנחנו הטוב והאויב הוא הרע וכו'. כל הגישה הזו דוחה ומעוררת אנטי. התיקון האמתי הוא רק — כמו שדברנו כמה פעמים, שהעיקר הוא משרד החוץ — להבין שתפקיד השגרירות הוא 'המהפכה הרביעית', להפיץ אור בעולם, וזה יהפוך את הכל. הכל מתוך תכלית השפלות (המביאה לגילוי של השגחה פרטית). העיקר, ששגרירות תהיה מקום שיוזם שיעורי תורה ויהדות, וכל מי שיש לו שאלה יכול לפנות אליהם — כל מי שמתעניין ביהדות בכלל. ההפרדה בין מדינת ישראל ליהדות היא הסבה העיקרית לכל הבעיות.

התחזקות באהבת החברים

אני מנהל מוסד חינוכי, ולאחרונה ארעו כמה מקרים מצערים במשפחות של תלמידים. נשמח לדעת אם הרב חושב שיש משהו מסויים (בפרט או בכלל) שכדאי להתחזק בו כקבלה טובה.

מענה:

חז"ל אומרים ש"תפלות כנגד קרבנות תקנום" ומוסבר בחסידות שכדי שנוכל לקרב ולהקריב את עצמנו לפני הקב"ה בתפלה, עלינו להיות תמימים־שלמים. כל עוד ח"ו יש בלבי טינה לאיזה יהודי, הרי שאני עדיין בעל מום שלא יכול להקרב על מזבח התפלה ועל כן תקנת האריז"ל לומר לפני התפלה "הריני מקבל עלי מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך'".

לכן נכון להתחזק באהבת החברים ובאמירת "הריני מקבל" — "תמים יהיה לרצון" — מתוך כך להתפלל על הפרט ועל הכלל.

בשורות טובות!

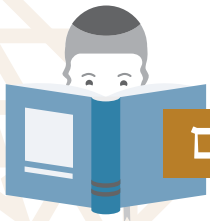
מה אני צריך או מה אני רוצה?

למרות שאני מתעסק בעשיה של דברים טובים ומועילים לעם ישראל שגם מעניינים אותי ונחמדים לי, אני חש לאחרונה תחושת שעמום, היינו חוסר סיפוק ממה שאני עושה. כשהתייעצתי עם המשפיע שלי הוא טען שזה בגלל שאני לא מתמסר, כלומר שכל דבר שאני עושה אני מכניס למסגרת של 'האם זה טוב לי?' ו'האם זה כיף לי?' ואני לא מוכן ללכת על משהו בלי קשר לאינטרסים שלי.

אני מצדי לא מבין את עצתו: אם אני רוצה לעשות דברים טובים ואפילו עושה אותם, אז היכן הבעיה? בנוסף, הקטע של ההתמסרות לא מתאים לי. אני לא רוצה לחשוב על 'מה אני צריך?' זה יותר כיף לי לחשוב על 'מה אני רוצה?'.

מענה:

הנה, אתה בעצמך כותב מה הבעיה שב'אני רוצה לעשות' — לפעמים אין חשק לעשות כלום ואז הכל נעשה משעמם.

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמָּדוֹר לְיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל

כְּלָל יְסוֹד וְקֹדֶשׁ

בַּשַּׁבָּת הַזּוֹ, הַסְּמוּכָה לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, נִקְרָא אֶת הָאַחֲרוֹנָה מִבֵּין אַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת — פָּרָשַׁת הַחֹדֶשׁ. נִקְרָא בָּהּ עַל הַמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹד בְּמִצְרַיִם — **מִצְוַת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ**. קְבִיעַת יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ עַל פִּי רְאִיַּת מוֹלַד הַלְּבָנָה מַשְׁפִּיעָה עַל מַעְגַּל הַשָּׁנָה הַיְּהוּדִי כֻּלּוֹ וְעַל הַיָּמִים בָּהֶם יָחוּלוּ הַמּוֹעֲדִים. קְבִיעַת חֹדֶשׁ נִיסָן בָּהּ נִצְטַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פּוֹתַחַת אֶת הַשָּׁנָה הָעִבְרִית — "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים".

בְּאֵמוּרוֹת בַּיָּמִים

מָה פֵּרוּשׁ הַבִּטּוּי 'מוֹלַד הַלְּבָנָה'? בְּאוּ וְהִצְטָרְפוּ אֵלַי לְסִיּוּר קָצָר בַּגָּלַקְסְיָה...

נַתְחִיל מִמֶּרְחָק, מִבֶּן הַזּוּג שֶׁל הַיֶּרַח — הַשֶּׁמֶשׁ. הַשֶּׁמֶשׁ הִיא כַּדּוּר־אֵשׁ עֲנָק בְּגֻדְלוֹ, וּכְמוֹ כּוֹר גַּרְעִינִי, הִוא בּוֹעֵר לְלֹא הַפְסָקָה וּבְעָצְמָה אַדִּירָה. קַרְנֵי הָאוֹר שֶׁנִּשְׁלָחוֹת מִתּוֹךְ בְּעֵרַת הַשֶּׁמֶשׁ מַגִּיעוֹת עַד לְמֶרְחַקִּים עֲצוּמִים, וְעַד אֵלֵינוּ, לְכַדּוּר הָאָרֶץ, מְאִירוֹת וּמְחַמְּמוֹת אוֹתוֹ וְאַף מְאַפְשְׁרוֹת לַעֲשׂוֹת שִׁמּוּשׁ בָּאֵנֶרְגִּיָּה שֶׁבָּהֶן לִצְרָכִים שׁוֹנִים.

מָה קוֹרֶה בַּלַּיְלָה? אָמְנָם עִם שְׁקִיעַת הַחַמָּה מִתְכַּסָּה הַשֶּׁמֶשׁ מֵעֵינֵינוּ, אַךְ קַרְנֶיהָ לֹא מַפְסִיקוֹת אֶת פְּעֻלָּתָן. הֵן מַמְשִׁיכוֹת לְהָאִיר, אֶלָּא שֶׁאָז הֵן פּוֹגְשׁוֹת רַק אֶת חֶצְיוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל כַּדּוּר הָאָרֶץ שֶׁלָּנוּ, הָרָחוֹק מֵאִתָּנוּ, וּמְאִירוֹת אוֹתוֹ. נִדְמֶה כִּי חֲצִי הַכַּדּוּר בּוֹ אָנוּ חַיִּים מֻסָּב בַּלַּיְלָה אֶת גַּבּוֹ אֶל הַשֶּׁמֶשׁ, וְכָךְ יוֹרֵד לוֹ הַלַּיְלָה. אֲבָל הַשֶּׁמֶשׁ — מִבְּחִינָתָהּ לֹא הִשְׁתַּנְּתָה דָּבָר, <<<

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

הסיבה לכך היא ש"אני רוצה לעשות" זה באמת רצון חיצוני בלבד, לא רצון פנימי (מעומק הנשמה).

ההתמסרות ל"מה שאני צריך לעשות" מגלה את הרצון הפנימי והעצמי – להיות יהודי ולתרום לעם ישראל "בכל מאדך".

יהי רצון שתזכה לאהבה את ה' "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך".

הִיא מַמְשִׁיכָה לְהָאִיר בְּקְבִיעוּת.

לְעֻמָּתָהּ, הַלְּבָנָה מְשַׁנָּה בְּפָנֶיהָ אֶת צוּרָתָהּ בְּאֹפֶן קָבוּעַ. פְּעָמִים שֶׁהִיא נִרְאֵית לָנוּ כְּכַדּוּר עָגֹל וּמָלֵא, פְּעָמִים כַּחֲצִי כַּדּוּר, דּוֹמָה לַחֲצִי מְנַת פָּלָאפֶל, וּפְעָמִים הִיא מִתְעַגֶּלֶת כְּמוֹ בָּנָנָה וְנוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה רַק קַו דַּק. אַחַת לְחֹדֶשׁ הִיא מִתְכַּסָּה וְנֶעֱלֶמֶת מֵעֵינֵינוּ לְגַמְרֵי. הָאֱמֶת הִיא שֶׁכָּךְ זֶה רַק נִרְאֶה לְעֵינֵינוּ, אַךְ לְמַעַן הָאֱמֶת גַּם לַלְּבָנָה, כְּמוֹ לַשֶּׁמֶשׁ, יֵשׁ צוּרָה קְבוּעָה. גַּם הִיא בְּנוּיָה בְּצוּרַת כַּדּוּר עָגֹל עֲנָק, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם הֶבְדֵּל בּוֹלֵט: הַיָּרֵחַ אֵינוֹ מָקוֹר שֶׁל אוֹר כְּלָל וּכְלָל. הוּא חָשׁוּךְ לְגַמְרֵי. מַכִּירִים יְלָדִים שֶׁמְּנַסִּים לְסַנְוֵר אֶת הָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים בָּרְחוֹב בְּאֶמְצָעוּת מַרְאָה? הֵם קוֹלְטִים בְּאֶמְצָעוּתָהּ אֶת קַרְנֵי אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וּמְכַוְּנִים אוֹתָן אֶל פְּנֵי הָאָדָם אוֹתוֹ הֵם רוֹצִים לְסַנְוֵר. הַיָּרֵחַ הוּא בְּעֶצֶם מַרְאָה עֲנָקִית, הַמַּעֲבִירָה אֶת אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֵלֵינוּ. אוֹר הַלְּבָנָה שֶׁמַּגִּיעַ אֵלֵינוּ הוּא רַק הֶחְזֵר הָאוֹר שֶׁקּוֹלֵט הַיָּרֵחַ מֵהַשֶּׁמֶשׁ.

לֵית לָךְ אֵימָתָא

הַסִּבָּה לְכָךְ שֶׁמַּרְאֶה הַלְּבָנָה מַגִּיעַ אֵלֵינוּ בְּכָל פַּעַם בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת קְשׁוּרָה עִם עֲבֹדָה נוֹסֶפֶת: הַיָּרֵחַ מְשַׁנֶּה אֶת מְקוֹמוֹ כָּל הָעֵת. הוּא נָע בְּקְבִיעוּת סְבִיב כַּדּוּר הָאָרֶץ שֶׁלָּנוּ בִּתְנוּעָה מַעְגָּלִית, שֶׁאוֹרֶכֶת לוֹ חֹדֶשׁ יָמִים. שִׁנּוּי מְקוֹם הַלְּבָנָה עַל מַסְלוּלוֹ גּוֹרֵם לְכָךְ שֶׁלֹּא תָּמִיד נִרְאֶה מִכָּאן, מִכַּדּוּר הָאָרֶץ, אֶת מְלֹא הֶחְזֵר הָאוֹר שֶׁמְּקַבֵּל הַיָּרֵחַ מֵהַשֶּׁמֶשׁ. בְּאֶמְצַע הַחֹדֶשׁ [בְּתַאֲרִיךְ ט"ו בַּחֹדֶשׁ] עוֹמֶדֶת הַלְּבָנָה עִם הַפָּנִים אֵלֵינוּ, בְּמִקּוּם הַמְאַפְשֵׁר לָהּ לְהַחֲזִיר אֶת מְלֹא הָאוֹר, וְלָכֵן הִיא נִרְאֵית לָנוּ בְּצוּרַת כַּדּוּר עָגֹל. לִקְרַאת סוֹפוֹ שֶׁל הַחֹדֶשׁ אוֹ בִּתְחִלָּתוֹ עוֹמֶדֶת הַלְּבָנָה כְּשֶׁגַּבָּהּ מֻפְנֶה כִּמְעַט כֻּלּוֹ אֵלֵינוּ. פָּנֶיהָ אֶל הַשֶּׁמֶשׁ, וְרַק מְעַט מִקַּרְנֶיהָ מַצְלִיחַ לַעֲבֹר דַּרְכָּהּ אֵלֵינוּ, וְזוֹ הַסִּבָּה שֶׁהִיא נִרְאֵית כְּכַדּוּר נָגוּס.

מָה קוֹרֶה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ? רֶגַע הַמּוֹלָד הוּא הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בָּהּ חוֹזֶרֶת הַלְּבָנָה וְנִגְלֵית לְעֵינֵינוּ לְאַחַר יְמָמָה בָּהּ הִיא נֶעֱלְמָה מֵעֵינֵינוּ לְגַמְרֵי. אֶת הָרֶגַע הַמְּיֻחָד מַרְאֶה ה' בְּאֶצְבָּעוֹ לְמֹשֶׁה וּמְצַוֶּה עָלָיו: "הַחֹדֶשׁ **הַזֶּה** לָכֶם" — "**זֶה** רְאֵה וְקַדֵּשׁ".

הִתְעַיַּפְתֶּם? לֹא נוֹרָא... הָרַמְבָּ"ם כָּתַב בְּסִפְרוֹ 19 פְּרָקִים שְׁלֵמִים כְּדֵי לְהַסְבִּיר אֶת הַנּוֹשְׂאִים הַלָּלוּ בְּהַרְחָבָה וּבְעֹמֶק, וְהוּא כּוֹתֵב שֶׁגַּם יֶלֶד מ"תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּין רַבָּנָן" מְסֻגָּל לִקְלֹט אֶת הַהֶסְבֵּר תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים, אָז כָּרֶגַע יָצָאנוּ בְּזוֹל... עַל אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן מְסֻפָּר כִּי כְּבָר בְּגִיל 12 מָסַר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שִׁעוּר בְּהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, בּוֹ גַּם תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים הַגְּאוֹנִים לֹא מָצְאוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם...

אֲוִירָא וְשָׁמָא

הָעֲבֹדָה שֶׁחַגֵּי יִשְׂרָאֵל נִקְבָּעִים דַּוְקָא עַל פִּי מַהֲלַךְ הַלְּבָנָה מַצְבִּיעָה עַל כָּךְ שֶׁיֵּשׁ קֶשֶׁר הָדוֹק בֵּינָהּ לְבֵינֵינוּ, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ

תְּכוּנוֹת דּוֹמוֹת. לֹא רַק יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לַלְּבָנָה, אֶלָּא גַּם מַלְכוּת בֵּית דָּוִד. בְּמוֹצָאֵי הַשַּׁבָּת הַבָּאָה נֹאמַר, כְּמוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ, אֶת קִדּוּשׁ הַלְּבָנָה, וּבָהּ נַכְרִיז שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: "דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם!".

מַהוּ סוֹדָהּ שֶׁל הַלְּבָנָה?

כָּאָמוּר, הַמְיֻחָד בַּלְּבָנָה הוּא הַיְכֹלֶת שֶׁלָּהּ לְהַחֲזִיר אֶת הָאוֹר שֶׁלֹּא מַגִּיעַ מִמֶּנָּה. מִצִּדָּהּ אֵין לָהּ כְּלוּם, אֲבָל כַּאֲשֶׁר הִיא מְחֻבֶּרֶת לְמָקוֹר הָאוֹר — הִיא מְאִירָה וּבְשֶׁפַע, גַּם וּבְעִקָּר אֶת חֹשֶׁךְ הַלַּיְלָה. לַתְּכוּנָה הַ'יְרֻחִית' הַזּוֹ הַזּוֹקְרִאִים מִדַּת הַשְּׁפָלוּת. כַּאֲשֶׁר אֲנִי לוֹמֵד הַרְבֵּה תּוֹרָה וּמְקַיֵּם מִצְווֹת בְּחַיּוּת אֲנִי דּוֹמֶה לַלְּבָנָה בְּמִלּוּאָהּ בְּאֶמְצַע הַחֹדֶשׁ. אַשְׁרַי! אֲנִי מַחֲזִיר־אוֹר שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ! דַּוְקָא בַּחֹשֶׁךְ הֲכִי גָּדוֹל אֲנִי יָכוֹל לְהָאִיר! אֲבָל כַּאֲשֶׁר אֲנִי עוֹרֵךְ חֶשְׁבּוֹן צֶדֶק וְחוֹשֵׁב לְעַצְמִי: "הַאִם מַגִּיעַ לִי? אֲנִי אָכֵן רָאוּי לְכָךְ? הַאִם הַהִתְנַהֲגוּת שֶׁלִּי מַצְדִּיקָה קַבָּלַת מַתָּנוֹת כָּאֵלּוּ?". בִּרְגָעִים אֵלּוּ אֲנִי דּוֹמֶה לַלְּבָנָה הַמְכֻסָּה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא גּוּשׁ אָפֵל וְכֵהֶה... אֲנִי מֵרִים אֶת יָדַי כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאוֹמֵר לַה': הַכֹּל מִמְּךָ! אֵין לִי מִשֶּׁל עַצְמִי דָּבָר!

יָם כַּאֲכָלוּת

וְתוֹפָעָה מְעַנְיֶנֶת לְסִיּוּם: וַדַּאי שְׁמַעְתֶּם עַל תּוֹפַעַת הַגֵּאוּת וְהַשֶּׁפֶל הַמִּתְרַחֶשֶׁת בְּחוֹפֵי הַיָּם. בְּכָל 12 שָׁעוֹת מְשַׁנֶּה הַיָּם אֶת גֹּבַהּ מִפְלַס הַמַּיִם שֶׁלּוֹ, כַּאֲשֶׁר לִפְעָמִים הוּא גָּבוֹהַּ וְלִפְעָמִים הוּא נָמוּךְ. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם הֶפְרֵשֵׁי הַגֹּבַהּ מַגִּיעִים לְ־8 מֶטְרִים! הַתּוֹפָעָה הַזּוֹ נִגְרֶמֶת בְּהַשְׁפָּעַת כֹּחַ הַמְּשִׁיכָה הַטָּמוּן — אֵיךְ לֹא — בַּיָּרֵחַ! אוֹתָהּ לְבָנָה שֶׁמִּתְמַלֵּאת וְנֶחְסֶרֶת בְּכָל חֹדֶשׁ גּוֹרֶמֶת לַיָּם אֶת תּוֹפַעַת הַגֵּאוּת וְהַשֶּׁפֶל!

נוּ, אִם אֲנַחְנוּ דּוֹמִים לַלְּבָנָה מִן הַסְּתָם יֵשׁ לָנוּ מָה לִלְמֹד גַּם מֵהַיָּם... כַּאֲשֶׁר אָנוּ פּוֹעֲלִים בְּקִדֻּשָּׁה כְּמַחֲזִירֵי־אוֹר שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ אָנוּ עַל הַגֹּבַהּ, בְּגַאֲוַת יְחִידָה עַל כָּךְ שֶׁזָּכִינוּ לִהְיוֹת חֲיָלָיו — זוֹ הַ**גֵּאוּת** בַּנֶּפֶשׁ. לְעֻמַּת זֹאת, כַּאֲשֶׁר אָנוּ עוֹרְכִים אֶת חֶשְׁבּוֹן הַצֶּדֶק אָנוּ מְגַלִּים כִּי מִצִּדֵּנוּ אָנוּ מֻנָּחִים בְּשֶׁפֶל הַמַּדְרֵגָה, וְזֶהוּ הַ**שֶּׁפֶל** שֶׁל הַנֶּפֶשׁ.

רֶגַע, אָז בְּעֶצֶם אֲנַחְנוּ עַל הַגֹּבַהּ אוֹ בְּשֶׁפֶל? בָּרוּר! אֵין בְּכָלָל הֶבְדֵּל... כִּי **גֵּאוּת** [=410] וְ**שֶׁפֶל** [=410] שָׁוִים בְּחֶשְׁבּוֹן הַגִּימַטְרִיָּא בְּדִיּוּק לְאוֹתוֹ הַמִּסְפָּר! אֵלּוּ שְׁנֵי צְדָדִים שֶׁל אוֹתָהּ הַלְּבָנָה!

שֶׁנִּזְכֶּה לְגֵאוּת וְשֶׁפֶל אֲמִתִּיִּים!

שַׁבָּת שָׁלוֹם וּמְבֹרָךְ!

כִּ'

כמה אתה מודע להשגחה פרטית?

השגחה פרטית איננה חידוש בלעדי של הבעל שם טוב, אבל המודעות להשגחה פרטית היא מהיסודות העיקריים של תורתו. המודעות להשגחה הפרטית היא יסוד האמונה והדבקות וההשגחה הפרטית מעוררת אותנו לתשובה ועושה אותנו כלי לרחמיו של ה' יתברך. כל זכרון של ההשגחה מקרב אותנו לה', ומי שמודע באופן מלא ורצוף להשגחה הפרטית הוא צדיק גמור.

איך ניתן להגביר את המודעות להשגחה הפרטית? ככל שהאדם 'מלא מעצמו' ובטוח בהצלחותיו הוא נוטה להתעלם מאיתותי ההשגחה הפרטית. רק מי שזוכה למדת השפלות, ולומד לזקוף את הצלחותיו לה' ואת כישלונותיו לעצמו, נעשה רגיש להשגחה הפרטית — הוא מזהה את התזכורות לנוכחות ה', מתעורר בתשובה, מודע לרחמי ה' על כל צעד ושעל ויודע להודות לו על טובותיו.

מדת השפלות חושפת את ה'פשט' של ההשגחה הפרטית, ההכרה שהכל מה'. לימוד פנימיות התורה, יחד עם פיתוח הכח של "נשמת אדם תלמדנו", מגלה לנו גם את ה'סוד' של ההשגחה הפרטית — הבנת ההוראות בעבודת ה' שיש ללמוד מכל התרחשות.

השיעור המרכזי בחוברת השבוע הוא התבוננות נפלאה ומפורטת בתורות מקוריות של הבעל שם טוב על השגחה פרטית, מתוך הספר כתר שם טוב — התבוננות המרכיבה 'פרצוף' שלם המתאים לשנת תשפ"ה, **ת**הא **ש**נת **ה**שגחה **פ**רטית.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?
שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ד